ECORYS

„ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“ 2014-2020“

Оценка на приноса на ОПРР 2014-2020 за социалното включване, в т.ч. маргинализирани групи и роми, както и оценка на прилагането на хоризонтални политики

Министерство на регионалното развитие и благоустройството

ЕКОРИС Саут Ийст Юроп ЕООД

София, април 2023 г.

Съдържание

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 3

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ 5

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ 6

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ 7

РЕЗЮМЕ 8

ВЪВЕДЕНИЕ 13

ОБХВАТ НА ОЦЕНКАТА 16

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД 19

ОТГОВОР НА ОЦЕНЪЧНИТЕ ВЪПРОСИ 21

Ефективност 21

ОВ1.1. Какъв е напредъкът в постигането на стойностите на индикаторите за продукт и за резултат, свързани с маргинализирани групи, в т.ч. и роми по ОПРР 2014- 2020? 21

ОВ1.2. Какъв е приносът на ОПРР 2014-2020 за социалното включване, в т.ч. на маргинализирани групи и роми? 30

ОВ1.3. Ефективен ли е подходът за подкрепа по ОПРР 2014-2020 за социалното включване? Има ли необходимост от промяна в приложения подход? 37

ОВ1.4. Ефективна ли е координацията с другите заинтересовани институции (Министерство на труда и социалната политика, Агенция по заетостта, Национален съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси и др.) по отношение на мерките за социално включване? Необходимо ли е въвеждане на нови процедури за координация в следващия програмен период? 44

Съгласуваност 50

ОВ2.1. Как са приложени и как се спазват при изпълнението на ОПРР 2014-2020 хоризонталните политики по отношение на социалното включване, в т.ч. недискриминация, равни възможности и др.? 50

ОВ2.2. Какъв е приносът на ОПРР 2014-2020 за постигане на хоризонталните цели и приоритети, адресирани в Програмата – устойчиво развитие, равенство и недискриминация? 52

ОВ2.3 Има ли други интервенции, подкрепени по ОПРР 2014-2020, които допринасят за социалното включване на маргинализирани групи и роми? 57

ОВ2.4 Какви са добрите и има ли примери за лоши практики? 58

ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ 66

Заключения 66

Препоръки 68

ПРИЛОЖЕНИЯ 71

Приложение 1. Списък на използваната информация 71

Приложение 2. Разгледани проекти в подкрепа на социалното включване на маргинализирани групи 72

Списък на използваните съкращения

АКСУ	Агенция за качество на социалните услуги
АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хората с увреждания
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
ЕС	Европейски съюз
ЕИП	Европейското икономическо пространство
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ИП	Инвестиционен приоритет
ИПГВР	Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
КН	Комитет за наблюдение
МЗ	Министерство на здравеопазването
МК	Министерство на културата
ММС	Министерство на младежта и спорта
МОН	Министерство на образованието и науката
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НАТФИЗ	Национална академия за театрално и филмово изкуство
НСИ	Национален статистически институт
НССЕИВ	Национален съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
ОВ	Оценъчен въпрос
ОПРР 2014-2020	Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020
ОПНОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПО	Приоритетна ос
СМР	Строително монтажни работи

СЦ	Стратегическа цел
ТО	Тематична оценка
УО	Управляващ орган
ФИ	Финансови инструменти
ФМФИБ	Фонд мениджър на финансовите инструменти в България
ФСМП	Филиал за спешна медицинска помощ
ЦГЛУИ	Център за грижа за лица с умствена изостаналост
ЦНСТДМ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи
ЦСМП	Център за спешна медицинска помощ

Списък на използваните термини

Деинституционализация	Процес на замяна на институционалната грижа за деца и възрастни хора с грижа в семейна или близка до семейната среда в общността, като не се ограничава само до извеждане на децата и възрастните хора от институциите. Това е процес на предотвратяване на настаняванията на деца и възрастни хора в институциите и създаване на нови възможности за получаване на подкрепа в общността.
Маргинализирани групи	Слоеве от населението, изтласкани на ръба на обществото и по този начин вземащи по-малко участие в икономическия и социалния живот.
Социални услуги	Услуги, предоставяни в общността в семейна среда или в среда, близка до семейната.
Център за временно настаняване	Форма на социална услуга, предоставяна на бездомни лица за срок не повече от 3 месеца в рамките на календарната година. Центърът осигурява място за живеене, съдействие за включване в курсове за квалификация и преквалификация и други обучителни курсове и/или за намиране на работа, както и за социалната адаптация на потребителите.
Кризисен център	Комплекс от социални услуги за деца и/или лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция.
Приют	Форма на социална услуга, предоставяна за срок не повече от 3 месеца в рамките на календарната година за определена част от денонощието (от 17,00 ч. на текущия ден до 10,00 ч. на следващия ден) на бездомни лица и семейства при неотложна необходимост от задоволяване на базовите им потребности, свързани с осигуряване на подслон, храна, хигиена и социално консултиране
Център за работа с деца на улицата	Комплекс от социални услуги, предоставяни за срок не повече от една година, свързани с превенция на попадането на деца на улицата и отпадане от училище, социална рехабилитация и интеграция на деца, живеещи трайно или частично на улицата, чрез индивидуална работа с детето и неговото семейство, семейно консултиране и подкрепа, медицински и санитарно-хигиенни услуги, огрaмотяване на децата, обучение в родителски умения

Списък на таблиците

Таблица 1. Процедури, попадащи в обхвата на оценката 17

Таблица 2. Подкрепа за социално включване по ОПРР 2014-2020 към 31.01.2023 г. 17

Таблица 3. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023г. по ИП 9а - социални жилища 22

Таблица 4. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023г. по ИП 9а – социална инфраструктура 24

Таблица 5. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023г. по ИП 9а – здравна инфраструктура 26

Таблица 6. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023 г. по ИП 10а - образователна инфраструктура 27

Таблица 7. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023 г. по ИП 6е - градска среда 29

Таблица 8. Изградена социална инфраструктура към 31.01.2023 г. за деинституционализация на възрастни 32

Таблица 9. Изградена социална инфраструктура за деинституционализация на деца с бенефициенти общини към 31.01.2023 г. 33

Таблица 10. Основни заинтересовани институции по видове интервенции 45

Таблица 11. Допълване на мерките по ОПРР 2014-2020 за изграждане на социална инфраструктура за деинституционализация с подкрепа по ОПРЧР 48

Таблица 12. Индикатори за изпълнение за повишаване на енергийната ефективност в жилищни и обществени сгради и намаляване емисиите на парникови газове 54

Таблица 13. Индикатори за резултат за повишаване на енергийната ефективност в жилищни и обществени сгради 54

Таблица 14. Индикатори за резултат за подобряване качеството на въздуха 55

Таблица 15. Критерии за идентифициране на добри практики 58

Таблица 16. Списък с добри практики, насочени към социално включване на маргинализирани групи, включително роми 59

Таблица 17. Препоръки и предложени подходи за отразяването им 68

Списък на фигурите

Фигура 1. Методологически подход за осъществяване на оценката..... 19

Фигура 2. В каква степен, според Вас, подкрепата по ОПРР 2014-2020 води до подобряване на социалното включване, ако се разглежда самостоятелно без допълваща подкрепа от други програми и инструменти? 40

Резюме

Настоящото резюме представя основните резултати, изводи и препоръки от анализите по Тематична оценка 3. *Оценка на приноса на ОПРР 2014-2020 за социалното включване, в т.ч. маргинализирани групи и роми, както и оценка на прилагането на хоризонтални политики*, осъществена като част от изпълнението на договор с Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) № РД-02-29-183/23.10.2020 г. с предмет „Оценка на въздействието на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 “.

ОПРР 2014-2020 е една от оперативните програми в България за периода 2014-2020, финансирана от Европейския съюз (ЕС) чрез Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от държавния бюджет на Република България.

Тематична оценка 3 разглежда два основни аспекта: (1) предоставяната подкрепа към целеви групи с най-висок риск от дискриминация или социално изключване като маргинализирани групи и роми и (2) прилагането на хоризонталните принципи при изпълнение на ОПРР 2014–2020. Оценката 3 е проведена в периода септември 2021 г. - февруари 2022 г от експерти на Екорис. Това е финален доклад за оценка. Данните са към **31.01.2023 г.**

Целта на оценката е да се определи дали изпълнените мерки по ОПРР 2014-2020, насочени към социалното включване, са допринесли за ефективна интеграция, подобряване на достъпа до услуги и съответно са били фактор за сближаване и активно участие в обществения живот на уязвимите групи и по този начин са подпомогнали борбата с бедността.

Подкрепата по ОПРР 2014-2020 за социално включване, в т.ч. за уязвими и маргинализирани групи, включително роми, се предоставя по няколко приоритетни оси (ПО) на ОПРР 2014-2020 както следва:

ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ по отношение на:

- Социална инфраструктура за (1) Подобряване на жилищните условия за маргинализирани групи от населението, включително ромите; и (2) Подобряване на условията за модерни социални услуги.
- Образователна инфраструктура – инвестиции в училища и детски градини, разположени на територията на подкрепените градове.
- Градска среда. Този приоритет е разгледан, доколкото решаването на проблемите на градската инфраструктура се очаква да спомогне за социалната интеграция на уязвими групи от населението.

ПО 3 „Регионална образователна инфраструктура“, за обновяване на: професионални, специализирани, помощни и спортни училища, школите за култура и изкуства, както и висшите училища.

ПО 4 „Регионална здравна инфраструктура“ за модернизация на здравната инфраструктура (ИП 9а) за спешна медицинска помощ.

ПО 5 „Регионална социална инфраструктура“ в подкрепа на процеса на деинституционализация на социалните услуги за деца и възрастни (ИП 9а).

ПО 9. „Подкрепа за здравната система за справяне с кризи“ за подобряване капацитета и работата на здравата система чрез инвестиции за улесняване на преодоляването на последиците от кризата в контекста на пандемията от COVID-19.

Оценката включва два основни елемента: ефективност и съгласуваност, по които са дефинирани **осем основни оценъчни въпроси**.

Информацията за осъществяване на оценката е набрана чрез кабинетно проучване на документи, интервюта с общини и други бенефициенти по програмата като Министерство на образованието и науката, Министерство на здравеопазването и едно висше училище. Проведени бяха две фокус групи: (1) фокус група с представители на Управляващият орган на ОПРР 2014-2020 и институции и (2) фокус група с неправителствени организации. Ползвана е информация, която касае подкрепа за социално включване, от вече проведено анкетно проучване сред общини, интервюта и фокус групи, набрана по време на втория етап от изпълнение на договора.

Събраната **информация беше анализирана посредством**: анализ на логиката на интервенция; анализ на заинтересованите страни; анализ на индикатори; анализ на конкретни случаи (case studies); теория на промяната.

Основните **изводи и заключения** от оценката са както следва:

Приносът на ОПРР 2014-2020 към социалното включване се състои в изграждане и обновяване на социална, здравна и образователна инфраструктура. Подкрепените по програмата интервенции в градска среда, градски транспорт и подобряване на условията за практикуване на масов спорт също имат косвен положителен принос към социалното включване. Положителен ефект имат и хоризонталните мерки за подобряване достъпността на средата, които се изпълняват при всички интервенции, подкрепени от ОПРР 2014-2020.

Към януари 2023 г. ОПРР 2014-2020 има съществен принос в обновяването и изграждането на образователна инфраструктура. Изградена е по-голяма част от планираната инфраструктурата за деинституционализация на деца и възрастни. Проектите на Министерство на здравеопазването (МЗ) за центрове за специални постоянни медицински грижи са все още в изпълнение. Добър напредък е отчетен и при изграждането на социална инфраструктура в общините и социални жилища. В

областта на здравеопазването ОПРР 2014-2020 има съществен принос за осигуряване на оборудване за нуждите на лечението на COVID 19 и линейки за спешна помощ. В същото време все още няма напредък по рехабилитацията на центровете за спешна помощ, а закупуването на медицински хеликоптер е в риск.

На база на разчети от сключените договори, всички заложени индикатори се очаква да бъдат постигнати към 2023 г., като някои вероятно ще бъдат преизпълнени.

Подкрепата за социално включване по ОПРР 2014-2020 се базира на национални стратегически документи. Обвързването на подкрепата с постигането на национални цели я прави добре насочена и с ясно изразен принос към поставените цели в стратегическите документи. Единствено подкрепата за социални жилища е по-неясна от гледна точка на постигане на стратегически цели, тъй като не е обвързана със секторна стратегия в тази област.

Подходът за предоставяне на подкрепа по ОПРР 2014-2020 за социално включване като цяло е ефективен. Той дава възможност за приоритизиране на инвестициите и насочването им към конкретни бенефициенти, съгласно национални стратегически документи. Мерките за изграждане на социална инфраструктура са съгласувани с Министерство на труда и социалната политика (МТСП), за да се осигури изграждането на инфраструктура, която отговоря на нуждите.

Рехабилитацията на инфраструктурата е съпътствана от допълнителни дейности, с цел пълноценното ѝ използване. Осигурено е финансиране за обзавеждане на социалните жилища и центровете за предоставяне на социални услуги, както и за доставка на необходимото оборудване и апаратура за центровете за спешна помощ и за училищата.

При инвестициите на общините в социални жилища и социална инфраструктура е предвидена комбинация с „меки“ мерки от други програми, което води до по-добри ефекти за целевите групи и по-добра устойчивост. Макар при инвестициите в здравеопазването и образованието да не са предвидени допълващи мерки, на практика се осъществяват такива чрез проекти, финансирани по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (ОПРЧР), Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОПНОИР), Програмата на Европейското икономическо пространство (ЕИП) и Норвежкия финансов механизъм „Местно развитие, намаляване на бедността и подобрено включване на уязвимите групи“ и държавния бюджет.

Координацията при подготовката и изпълнението на мерките от страна на УО на ОПРР 2014-2020 с други институции и заинтересовани страни като цяло е ефективна с възможности за по-добро времево съгласуване и по-голяма гъвкавост за структуриране и преструктуриране на социалните услуги съгласно нуждите на целевите групи. Националният съвет за сътрудничество по етническите и

интеграционните въпроси (НССЕИВ), както и Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ) и неправителственият сектор могат да бъдат по-добре консултирани в процеса на програмиране на бъдеща подкрепа що се касае до жилищните проблеми на ромите.

При реализиране на подкрепата (в общините/бенефициентите) са срещани редица предизвикателства като: забавяне в изпълнението, породено от различни причини, и затруднения при реализацията на проектите поради нарасналите цени.

Част от общините са били затруднени да намерят подходящи сгради или терени за изграждане на предвидената социална инфраструктура. В други случаи, поради недобри разчети, както в картите на услугите, така и от страна на общините, се изпитват затруднения при предоставяне на услугите поради липса на достатъчен брой потребители на услугата. Картите на резидентните услуги и картите на услугите за подкрепа в общността за деца и възрастни е необходимо да бъдат осъвременявани на определен период от време, така че да се гарантира тяхната актуалност към момента на предоставяне на подкрепа.

Поради инфлацията в последните години и нарасналите цени на стоките и услугите, заложените в Насоките за кандидатстване тавани за финансиране и съответно бюджетите на проектите не могат да вместят увеличените разходи. Това налага бенефициентите да търсят допълнително финансиране или да купуват оборудване и услуги с по-ниско качество. В тази връзка с Постановление на Министерския съвет (ПМС) № 290 от 27 септември 2022 г. е приета методика[1], с която е дадена възможност да се преизчислят разходите, съобразно ръста на цените и съответно да се компенсират бенефициентите.

Прилагането на хоризонталните политики в рамките на ОПРР 2014-2020 е унифицирано и касае всички интервенции, включително тези за подобряване на социалното включване на уязвими групи. Прилагането на политиките се разглежда във всички етапи: планиране, подбор и оценка на мерките. Отделно интервенциите в обхвата на настоящата оценка имат пряк принос към прилагате на принципа за осигуряване на равни възможности и недопускане на дискриминация чрез целенасочени интервенции за подпомагане на уязвими групи.

На база на анализите в доклада са отправени следните **препоръки:**

- За постигане на по-добър ефект, бъдещите инвестиции в областта на социалните жилища е добре да се базират на законови изисквания към общините за предоставяне на социални жилища, задълбочени анализи на местно ниво и секторна стратегия, в която са отчетени нуждите и която е разработена в консултация с основните заинтересовани страни.

[1] Методика за изменение на цената на договор за обществена поръчка в резултат на инфлация

- Да се преосмисли и прецизира на политическо ниво подходът за решаване на жилищните проблеми на ромите, съобразно „Националната стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите 2021-2030“.
- Министерствата, които са конкретни бенефициенти (Министерство на здравеопазването и Министерство на науката и образованието), както и УО на ОПРР 2014-2020 да рисковете от централизирано търгуване на голям брой строителни обекти и да се обмислят други възможности, като например (1) делегирани бюджети през министерствата; (2) включването на нови бенефициенти или партньори в проектите, така че да могат да провеждат самостоятелно обществени поръчки и да следят за ефективното изпълнение на строително-монтажните работи.
- УО на ОПРР да обсъди с МТСП и НСОРБ срещаните затруднения при осъществяване на проектите за социално включване и използването на инфраструктурата с цел да се потърсят общи решения.

Въведение

Настоящият доклад представя анализите по Тематична оценка 3. *Оценка на приноса на ОПРР 2014-2020 за социалното включване, в т.ч. маргинализирани групи и роми, както и оценка на прилагането на хоризонтални политики*, осъществени като част от изпълнението на договор с МРРБ № РД-02-29-183/23.10.2020 г. с предмет „Оценка на въздействието на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020“. Оценката се извършва в съответствие с Плана за оценка на ОПРР 2014-2020, одобрен от Комитета за наблюдение (КН) на Програмата.

Тематична оценка 3 е проведена в периода септември 2021 - февруари 2022 г. Настоящият доклад е с актуализирани данни към **31.01.2023 г.**

ОПРР 2014-2020 е една от оперативните програми в България за периода 2014-2020, финансирана от ЕС чрез ЕФРР и от държавния бюджет на Република България. Бюджетът на програмата е общо 3 млрд. лв. ОПРР 2014-2020 е структурирана в 8 приоритетни оси (ПО). През декември 2020 г. е добавена нова приоритетна ос (ПО9[2]) за справяне от последствията, предизвикани от пандемията с COVID-19, с финансов ресурс в размер на 129 271 260 лв.

Тематична оценка 3 разглежда два основни аспекта. Първият е свързан с предоставяне на подкрепа към целеви групи с най-висок риск от дискриминация или социално изключване като маргинализирани групи и роми. Вторият аспект на оценката е свързан с прилагането на хоризонталните принципи при изпълнение на ОПРР 2014–2020. Посочените два аспекта имат сходни целеви групи, тъй като маргинализираните групи и ромите получават подкрепа както като директни ползватели на помощта по мерки на Програмата, така и чрез прилагането на хоризонталните принципи и затова постигнатите резултати и ефекти в тези две области се разглеждат в една оценка. Целта на Тематична оценка 3 е да се определи дали изпълнените мерки по ОПРР 2014-2020, насочени към социалното включване, са допринесли за ефективна интеграция, подобряване на достъпа до услуги и съответно са били фактор за сближаване и активно участие в обществения живот на уязвимите групи и по този начин са подпомогнали борбата с бедността.

В периода 2015-2023 ОПРР 2014-2020 е променяна девет пъти. Промените, които пряко касаят мерките, свързани с предоставяне на подкрепа към целеви групи с най-висок риск от дискриминация или социално изключване са както следва:

[2]Решение № 892 от 4 декември 2020 г. за изменение на Решение на Министерски съвет № 573 от 2020 г., за одобряване на индикативно финансово разпределение по оперативни програми 2014-2020 на средствата от ЕС в подкрепа на преодоляването на последиците от кризата, предизвика от пандемията от COVID-19, и подготовка на екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката (REACT-EU).

- Прехвърляне на 209 941 514,49 лв. от Тематична цел 4 „Подкрепа за преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори“ към Тематична цел 10 „Инвестиции в образование, обучение и в професионална квалификация за умения и учене през целия живот“ в рамките на ПО1.
- Прехвърляне на средства от резерва по ПО1 от област на интервенция 055. Друга социална инфраструктура, която допринася за регионалното и местното развитие - 8 691 958 евро ЕФРР част към ПО4.
- Преразпределяне на средства от резерва на ПО5 към ПО3, както следва: От област на интервенция 055. Друга социална инфраструктура, която допринася за регионалното и местното развитие – 2 684 899 евро към ПО3. С цел по-добро проследяване на нова дейност по ПО3, е включен нов индикатор за продукт в ПО3: Училища, получили ново спортно оборудване.
- Промяна в целевите стойности на индикаторите, свързани с преразпределяне на резерва за изпълнение между приоритетните оси. Промяната включва най-общо намаляване на целевите стойности на индикаторите, свързани с енергийната ефективност; икономическо развитие и социални дейности и увеличаване на целевите стойности на индикатори, свързани с образование, маргинализирани групи; транспорт и градско развитие.
- Включване на нови допустими дейности по ПО4. По приоритетната ос става допустимо закупуването на въздушни медицински транспортни средства и съпътстваща инфраструктура за функционирането им.
- Промяна в териториалния обхват на Инвестиционния приоритет за Градска среда по ПО 1 при група дейности „Градска среда“. Разширява се обхвата на финансиране от зоните за въздействие на територията на целия град-административен общински център в рамките на строителните му граници.
- Преразпределяне на средства в размер на 20,7 млн. евро от ПО2 (7,7 млн. евро), ПО3 (0,7 млн. евро), ПО5 (4,6 млн. евро) и ПО7 (7,7 млн. евро) и насочването им към ПО4 в подкрепа на националните усилия за справяне с COVID-19. В тази връзка е включена нова специфична цел в рамките на ПО 4 „Подобряване на капацитета на националната здравна система за реакция при кризи“.
- През 2021 г. към ОПРР 2014-2020 е добавена нова приоритетна ос 9 „Подкрепа за здравната система за справяне с кризи“ с конкретен бенефициент Министерство на здравеопазването. По приоритетната ос е предвидено да се финансират дейности, свързани с обособяване на изолирани структури към лечебните заведения, определени за лечение и наблюдение на пациенти с COVID – 19, както и осигуряване на необходимото медицинско и болнично оборудване за тях, повишаване на капацитета на центровете за трансфузионна хематология за диагностика на COVID-19 и внедряване на телемедицината;
    - Преразпределяне на неусвоен финансов ресурс между приоритетни оси, актуализиране стойности на индикатори и разширяване на териториалния обхват за допустимост за мерките за енергийна ефективност в сгради по ПО 1

„Устойчиво и интегрирано градско развитие“ на програмата, финансирани с финансови инструменти (ФИ).

Обхват на оценката

Подкрепата по ОПРР 2014-2020 за социално включване, в т.ч. за уязвими и маргинализирани групи, включително роми, се предоставя по няколко приоритетни оси на програмата както следва:

ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“. ПО1 на ОПРР 2014-2020 предоставя подкрепа за градско развитие на 39 града от 1-во до 3-то ниво, съгласно Националната концепция за пространствена развитие. По тази приоритетна ос се финансират проекти от Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР). В обхвата на настоящата оценка влизат следните инвестиционни приоритети:

- **Социална инфраструктура (ИП 9а).** Този приоритет има две специфични цели – (1) Подобряване на жилищните условия за маргинализирани групи от населението, включително ромите; и (2) Подобряване на условията за модерни социални услуги.
- **Инвестиции в образователна инфраструктура (ИП 10а) –** инвестиции в училища и детски градини, разположени на територията на подкрепените градове.
- **Градска среда (ИП 6е).** Този приоритет е разгледан, доколкото решаването на проблемите на градската инфраструктура се очаква да спомогне за социалната интеграция на уязвими групи от населението.

ПО 3 „Регионална образователна инфраструктура“. ПО 3 е насочена към финансиране на образователна инфраструктура (ИП10а), касаеща професионални, специализирани, помощни и спортни училища, школите за култура и изкуства, както и висшите училища.

ПО 4 „Регионална здравна инфраструктура“. ПО 4 е насочена към модернизация на здравната инфраструктура (ИП 9а) за спешни нужди (спешна медицинска помощ – центрове за спешна медицинска помощ и обществени държавни болници със спешни отделения и възможности за спешна диагностика, лечение и наблюдение до 24 ч. на територията на страната).

ПО 5 „Регионална социална инфраструктура“. ПО 5 е насочена към продължаване и доразвиване на процеса на деинституционализация на социалните услуги за деца и възрастни хора (ИП 9а).

ПО 9. „Подкрепа за здравната система за справяне с кризи“ е насочена към подобряване капацитета и работата на здравната система и допълва интервенциите по ПО4 чрез инвестиции за улесняване на преодоляването на последиците от кризата в контекста на пандемията от COVID-19 и социалните последици от нея. Добавен е нов инвестиционен приоритет - улесняване на преодоляването на последиците от кризата в контекста на пандемията от COVID-19 и социалните последици от нея и подготовка

за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката - във връзка с REACT-EU[3].

Подкрепата по горните приоритетни оси и инвестиционни приоритети е предоставена посредством процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП), както следва:

Таблица 1. Процедури, попадащи в обхвата на оценката

ПО	Процедури
ПО1	Процедури на 39 общини-бенефициенти за изпълнение на ИПГВР
ПО3	3.001 Култура и спорт в училище 3.002 Спорт в училище 3.003 Подкрепа за професионалните училища в Република България 3.004 Подкрепа за висшите училища в Република България
ПО4	4.001 Регионална здравна инфраструктура 4.002 Регионална здравна инфраструктура 2 4.003 Борба с Ковид 19
ПО5	5.001 Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца 5.002 Подкрепа за деинституционализация на социалните услуги за възрастни и хора с увреждания
ПО9	9.001 Мерки за справяне с пандемията

Източник: ИСУН 2020

Освен това, в рамките на ПО1, по отношение на ИП 6е -градско развитие, подкрепа е предоставена и посредством финансови инструменти.

Предоставената към януари 2023 г. подкрепа по съответните приоритетни оси и инвестиционни приоритети е представена в следващата таблица.

Таблица 2. Подкрепа за социално включване по ОПРР 2014-2020 към 31.01.2023 г.

ПО	Инвестиционен приоритет		Бенефициенти	Брой проекти: общо (приключили)	Обща стойност на договорите(лв)
ПО1	6е	градска среда	39 Общини	БФП 64 (50) ФИ 19 (5)	382 500 908,07 176 963 184,97
ПО1	9а	социални жилища	24 Общини	24 (9) 3 прекратени	52 590 751,44

[3] РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2020/2221 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 23 декември 2020 година за изменение на Регламент (ЕС) № 1303/2013 по отношение на допълнителните средства и уредбата за изпълнение с цел оказване на помощ за улесняване на преодоляването на последиците от кризата в контекста на пандемията от COVID-19 и социалните последици от нея и за подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката (REACT-EU)

ПО1		социална инфраструктура	16 Общини	19 (14)	21 480 688,68
ПО1	10а	образователна инфраструктура	39 Общини	43 (36)	355 007 765,46
ПО3	10а	образователна инфраструктура	МК, ММС, МОН, 14 висши училища, 36 общини	68 (50) 2 прекратени	228065001,35
ПО4	9а	здравна инфраструктура	МЗ	3 (0)	224 337 097,68
ПО5	9а	социална инфраструктура	27 общини – възрастни МЗ и 47 общини - деца	Възрастни -30 (21) 2 прекратени Деца – 53 (49)	28 975 313,13 40 239 838,66
ПО9	*	здравна инфраструктура за справяне с COVID19	МЗ	2(0)	129 270 533,80

Източник: УО, ФМФИБ; *Улесняване на преодоляването на последиците от кризата в контекста на пандемията от COVID-19 и социалните последици от нея и подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката

Методологически подход

Оценката включва два основни елемента: ефективност и съгласуваност, по които са дефинирани основни оценъчни въпроси. За да се отговори на оценъчните въпроси са използвани и комбинирани различни методи за набиране на информация и анализ, както е посочено на фигурата по-долу:

Фигура 1. Методологически подход за осъществяване на оценката

Първоначална информация за всеки от елементите на оценката е набрана посредством кабинетно проучване на документи. Списък на използваните източници на информация е представен в Приложение 1. Също така са ползвани административни и статистически данни.

Ползвана е информация, която касае подкрепа за социално включване, от вече проведено анкетно проучване сред общини, интервюта и фокус групи, набрана по време на втория етап от изпълнение на договора.

В допълнение бяха проведени интервюта с: общини (Ловеч, Кюстендил, Пловдив, Добрич, Ямбол, Хасково, Велики Преслав, Елена) и други бенефициенти (Министерство на образованието и науката (МОН), (Национална академия за театрално и филмово изкуство (НАТФИЗ) „Кръстю Сарафов“, Министерство на здравеопазването.

Проведени бяха **две фокус групи,** както следва:

- С представители на УО и институции: НСОРБ, Дирекция „Социално включване“ към МТСП, МЗ, Дирекция „Приобщаващо образование“ към МОН, Агенция за социално подпомагане (АСП), Агенция за качество на социалните услуги (АКСУ), Агенция за хората с увреждания (АХУ), Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД), НССЕИВ, Комисия за защита от дискриминация;
- С представители на НПО: Национална асоциация на работещите в спешната медицинска помощ в България, Център Амалипе, Сдружение „Граждански инициативи - гр. Ловеч“, Център за обществена подкрепа, гр. Кюстендил, **Национална федерация на работодателите на инвалиди,** Ноу-хау център за алтернативни грижи за деца, Нов български университет, Коалиция „Детство 2025“, Сдружение Асоциация Интегро, Фондация „Подслон за човечеството“.

Посещения на място не бяха проведени, поради усложнената епидемиологична обстановка във връзка с пандемията от COVID 19. В замяна бенефициентите бяха помолени и предоставиха снимков материал от осъществените работи по проектите.

Събраната информация беше **анализирана** посредством: анализ на логиката на интервенция; анализ на заинтересованите страни; анализ на индикатори; анализ на конкретни случаи (case studies); теория на промяната. Информацията беше верифицирана чрез прилагане на метода на триангулация (съпоставяне на информацията от поне три източника). Чрез експертна оценка анализите бяха обобщени, за да се даде отговор на поставените оценъчни въпроси.

Отговор на оценъчните въпроси

В този раздел са представени анализите и отговорите на оценъчните въпроси. Анализите са представени по оценителни критерии: ефективност и съгласуваност. В началото на всеки оценителен въпрос в каре е даден кратък отговор.

Ефективност

ОВ1.1. Какъв е напредъкът в постигането на стойностите на индикаторите за продукт и за резултат, свързани с маргинализирани групи, в т.ч. и роми по ОПРР 2014- 2020?

Постигнатите към януари 2023 г. стойности на индикаторите за продукт и за резултат, свързани с маргинализирани групи, сочат добър напредък при обновяването на образователната инфраструктура, особено по ПО1. При социалната инфраструктура и социалните жилища, целевите стойности за рехабилитираната инфраструктура са изпълнени на над 80% и се очаква да бъдат преизпълнени през 2023 г. Част от проектите за изграждане на социални жилища са приключили и има увеличение на лицата от целевите групи, които са се възползвали от изградените жилища. Напредъкът в подкрепата за здравеопазване е сравнително добър при закупуване на линейки и апарати за белодробна вентилация, но се наблюдава значително забавяне при рехабилитацията на центровете за спешна медицинска помощ. Инвестициите от градска среда по ПО1 отчитат добър напредък и се очаква да имат положителен косвен принос в подкрепа на социалното включване на маргинализирани групи.

Напредъкът в постигането на стойностите на индикаторите за продукт и резултат е разгледан по инвестиционни приоритети и следните групи интервенции: социални жилища, социална инфраструктура, здравна инфраструктура, образователна инфраструктура и градска среда. Разгледани са само индикаторите, чрез които може да се измерят ефекти върху маргинализираните групи.

Социални жилища

Изграждането и рехабилитацията на социални жилища има пряк положителен ефект върху маргинализираните групи, включително роми, чрез осигуряване на подходящи жилищни условия за най-уязвимите групи. Подкрепата се предоставя в рамките на ПО1, ИП 9а, СЦ 1. „Подобряване на жилищните условия за маргинализирани групи от населението, включително ромите“.

Напредъкът в постигането на заложените стойности за продукт и резултат е представен в таблицата по-долу.

Таблица 3. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023г. по ИП 9а - социални жилища

Вид индикатор	Индикатор	Базова стойност	Постигната стойност	Целева стойност 2023	Степен на постигане
Резултат	141. Представители на маргинализирани групи, включително роми с подобрени жилищни условия (бр.)	905 (2014)	947 *1 974**	2 833	65% *102%*
Изпълнение	CO40. Градско развитие: Рехабилитирани жилища в градските райони (бр. жилища)	-	545 *1 036**	632	86% *164%*

Източник: По данни от УО на ОПРР; * целева стойност по проекти

Към януари 2023 г. индикаторът за изпълнение (Брой рехабилитирани жилища в градските райони) е постигнат на 86 %. Все още голяма част от проектите са в изпълнение – от общо 24[4] сключени договора девет проекта са приключили. Съгласно поетите ангажименти по сключените договори, се очаква рахабилитираната инфраструктура за социални жилища значително да надхвърли поставената цел от 632 жилища.

Отбелязва се напредък в постигането на индикатора за резултат, въпреки че много договори са все още в изпълнение и в жилищата няма настанени. По данни към 31.01.2023 г. в социални жилища са настанени общо 947 лица от уязвими групи. Съгласно поетите ангажименти по сключените договори, от подкрепените по програмата социални жилища се очаква да се възползват малко повече от първоначално планираните лица, т.е. индикаторът за резултат също се очаква да бъде постигнат.

Социална инфраструктура

Подкрепа за изграждане на инфраструктура за предоставяне на социални услуги се предоставя по ИП 9а, ПО1, СЦ 2. Подобряване на условията за модерни социални услуги е предвидено и по ПО5, СЦ1 „Подобряване на регионалната социална инфраструктура за деинституционализация на социалните услуги за деца и възрастни“.

Подкрепата по ПО1 включва ремонт/реконструкция/изграждане, обзавеждане и оборудване на подходяща общинска инфраструктура за предоставяне на социални услуги в общността – центрове за временно настаняване, кризисни центрове, приюти и центрове за работа с деца на улицата.

[4] Три договора са прекратени.

По ПО5 се подкрепя изграждане, ремонт, обзавеждане и оборудването на дневни центрове за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства (6 бр.) и на центрове за резидентни услуги за грижа за хора с увреждания и възрастни хора (66 бр. за лица с психични разстройства, лица с умствена изостаналост, лица с различни форми на деменция и възрастни хора в невъзможност за самообслужване)[5]. По същата ос се подкрепя и изграждането, ремонта, обзавеждането и оборудването на[6]:

- Центрове за обществена подкрепа/Общности центрове за деца и семейства, с възможност за спешен прием (23 бр.);
- Дневни центрове за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства (27 бр.);
- Дневни центрове за подкрепа на деца с тежки множествени увреждания и техните семейства (16 бр.);
- Центрове за настаняване от семеен тип за деца (10 бр.);
- Преходни жилища за деца от 15 до 18-годишна възраст (28 бр.);
- Наблюдавани жилища за младежи от 18 до 21 г. (17 бр.);
- Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи (20 бр.);
- Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи (8 бр.).

Освен това по същата процедура се подкрепя ремонт, преустройство, обзавеждане и оборудване за разширяване на дейността на 41 вече съществуващи и функциониращи социални услуги от следните видове: центрове за обществена подкрепа; дневни центрове за деца с увреждания и центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца.

Напредъкът в постигане на заложените целеви стойности на индикаторите за изпълнение и резултат е представен в таблицата по-долу.

[5] По процедура BG16RFOP001-5.002 „Подкрепа за деинституционализация на социалните услуги за възрастни и хора с увреждания". Финансира се само инфраструктура в общините, които са включени в Картата на резидентните услуги и Картата на услугите за подкрепа в общността

[6] По процедура BG16RFOP001-5.001 „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца"

Таблица 4. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023г. по ИП 9а – социална инфраструктура

Вид индикатор	Индикатор	Базова стойност	Постигната стойност	Целева стойност 2023	Степен на постигане
ПО1. Устойчиво и интегрирано градско развитие					
Резултат	142. Дял на модернизираните обекти за социални услуги (%)	4,42 (2013)	5,58 (2019)	9,66	61%
Изходен индикатор	*Брой на модернизираните обекти за социални услуги (бр.)*	-	*17* *23**	-	-
Изпълнение	1421. Население, ползващо подобрени социални услуги (бр. лица)	-	59 610 *60 367**	13 843	431% *436%*
Изпълнение	1422. Представители от маргинализирани групи, включително роми, които се ползват от модернизирана социална инфраструктура (бр. лица)	-	38 628 *18 296**	2 833	1363% *646%*
ПО5. Регионална социална инфраструктура					
Резултат	511- Дял на социалната инфраструктура за деинституционализация на социалните услуги за деца и възрастни (%)	10,61%	21,70 (2019)	24,16%	90%
Изпълнение	CO35 Грижи за децата и образование: Капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование (лица)	-	7 127 *8031**	6 093	117% *132%*
Изпълнение	5111 – Брой подкрепени обекти на социалната инфраструктура в процеса на деинституционализация (бр. обекти)	-	161 *206**	181	89% *114%*

Източник: По данни на УО на ОПРР; * целева стойност по проекти

Към края на януари 2023 г. са изградени 17 обекта за общинска инфраструктура за предоставяне на социални услуги в общността, от предвидените по сключените договори общо 23 обекта. Към 31.01.2023 г. индикаторът за представители от маргинализирани групи, включително роми, които се ползват от модернизирана

социална инфраструктура е преизпълнен над тринадесет пъти. Индикаторът за население, ползващо подобрени социални услуги е изпълнен на 431% Това в голяма степен се дължи на начина на измерване на двата индикатора. Съгласно указания на УО на ОПРР 2014-2020[7], индикаторът „Население, ползващо подобрени социални услуги“ се измерва кумулативно за периода от въвеждането на обекта в експлоатация до приключване на 5-годишния период на устойчивост на проекта, като се включват не само лицата от целевата група, но и лицата, които са косвено облагодетелствани като близки и роднини. Отчитането на маргинализираните групи в голяма степен се осъществява на базата на косвени показатели и разчети, отколкото на реални данни, тъй като лицата от тези групи не винаги се самоопределят като такива. Необходимо е залагането на целевите стойности на индикаторите да отчита подходите за измерването им, като последните е добре да бъдат специфицирани още от самото начало при програмиране на програмата. През юли 2022 г. Методическите указания за изпълнение на договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по ОПРР[8] са допълнени, като е поставено изискване бенефициентите да обяснят в полето „Коментар“ на индикатора метода, по който е получена отчетената стойност на индикатора (в съответствие с данните от съответните регистри), и в поле „Източник на информация“ следва да се посочат съответните източници на информация и да бъдат приложени нужните документи.

Две трети от планираните обекти за деинституционалазиця са вече подкрепени, и в същото време, индикаторът за капацитета на подпомаганата инфраструктура е преизпълнен. Това разминаване се дължи на разлика в разчетите при залагате на индикаторите за средния капацитет на един обект и отчитането на индикатора при някои обекти на социалната инфраструктура за подкрепа в общността, където се вземат предвид не само пряко, но и косвено облагодетелстваните от предоставяните услуги. Съгласно данни от сключените договори, се очаква целите и по двата индикатора за изпълнение, отчитащи изграждането на инфраструктура за деинституционализация, да бъдат преизпълнени.

Индикаторите за резултат (*Дял на модернизираните обекти за социални услуги (%) и Дял на социалната инфраструктура за деинституционализация на социалните услуги за деца и възрастни*) към 2019 г. са постигнати съответно на 61% и на 90%.

Здравна инфраструктура

Подкрепа за изграждане, рехабилитация и доставка на оборудване за здравеопазване и здравни услуги се предоставя по ПО4 на ОПРР 2014-2020, чрез две процедури за

[7] Указания за планиране, изпълнение и отчитане на индикатора за продукт „Население, ползващо подобрените социални услуги” по приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г.

8 МРРБ, методически указания за изпълнение на договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020, версия 11, юли 2022.

регионална здравна инфраструктура и една за борба с COVID-19. Инвестиции в здравна инфраструктура се очакват и по ПО9 във връзка със справянето с пандемията COVID-19. Напредъкът в постигане на заложените цели по ПО4 е представен в таблицата по-долу. Тъй като работа по изпълнение на ПО9 започна наскоро, там все още няма постигнати резултати. Резултатите от подкрепата по ПО9 ще бъдат допълнени при актуализацията на доклада.

Таблица 5. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023г. по ИП 9а – здравна инфраструктура

Вид индикатор	Индикатор	Базова стойност	Постигната стойност	Целева стойност 2023	Степен на постигане
Резултат	411- Население с 30 минутен достъп до спешна медицинска помощ за 24 часово лечение и наблюдение (бр. лица)	3 637 539	6 916 548,00 (2020)	7 045 677	98%
Резултат	412 - Брой хоспитализации годишно (бр. лица)	2 038 179	2 013 020 [9] (2021)	1 925 448	104%
Резултат	413 - Население с възможност за достъп до медицинска грижа в условия на криза (бр. лица)	2 038 179	НД	7 000 039	НД
Изпълнение	4111 – Население, обхванато от подобрените услуги по спешна медицинска помощ (бр. лица)	-	0 *7 245 677**	7 245 677	0% *(100%)*
Изпълнение	4112 – Модернизирани обекти на спешна медицинска помощ (бр. обекти)	-	6** *237**	232	2% (102%)
Изпълнение	4121- Закупени съвременни санитарни превозни средства (линейки) (бр.)		347 *400**	400	87% (100%)
Изпълнение	4122- Закупени съвременни транспортни медицински средства по въздух (медицински хеликоптери) (бр.)	-	0 *1**	1	0% *100%*
Изпълнение	CV12 – Подкрепени обекти в системата на здравеопазването с подобрен	-	0 *40**	40	0% *100%*

[9] НСИ, Здравеопазване 2022

	капацитет за реакция при кризи (бр. обекти)				
Изпълнение	CV7 – Апарати за белодробна вентилация за подпомагане на лечението на COVID-19	-	190 *450**	317	60% *142%*

Източник: По данни на УО на ОПРР и МЗ; * целева стойност по проекти; **по данни от проведено интервю с МЗ;

Към януари 2023 г. са модернизирани 6 от 237-те обекта на спешната медицинска помощ. Закупени са голяма част (347) от планираните 400 линейки. Все още не е закупен медицински хеликоптер. Няма данни за индикаторите за резултат отчитащи населението с 30 минутен достъп до спешна медицинска помощ, както и население с възможност за достъп до медицинска грижа в условия на криза. Статистическите данни на Националния статистически институт (НСИ) отчитат ръст на хоспитализираните в лечебните заведения през 2021 г. – увеличение с 49 194 от 1 963 826 през 2020 г. на 2 013 020 през 2021 година. През 2021 г. от обслужените в центровете за спешна медицинска помощ 724 450 души 30,6% са настанени в болница. През предходните години това съотношение е по-малко: 28,4% (2020), 28% (2019), 27,1% (2018); и 27,2 (2017)[10].

Образователна инфраструктура

Подкрепа за обновяване на образователната инфраструктура се предоставя по ИП 10а, ПО1, СЦ 1 „Подобряване на условията за модерни образователни услуги“, както и по ПО3 Регионална образователна инфраструктура.

Таблица 6. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023 г. по ИП 10а - образователна инфраструктура

Вид индикатор	Индикатор	Базова стойност	Постигната стойност	Целева стойност 2023	Степен на постигане
ПО1. Устойчиво и интегрирано градско развитие					
Резултат	151. Дял на модернизираните образователни институции (%)	8,53 (2013)	14,80 (2020)	14,10	105%
Изходен индикатор	*Брой модернизирани образователни институции*	-	*172* *229**	-	-
Изпълнение	CO35. Грижи за децата и образование: Капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование (бр. лица)	-	106 822 *121 471**	118 794	85% *102%*
Изпълнение	1511. Представители на маргинализирани групи,	-	7 501 *10 734**	10 607	66% 101%

[10] https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/Zdraveopazvane_2022.pdf

	включително роми, облагодетелствани от модернизирана образователна инфраструктура				
ПО3. Регионална образователна инфраструктура					
Резултат	311 – Дял на модернизираните образователни институции (%)	8,53%	13,40 (2020)	16,09%	83.3%
Изходен индикатор	*Брой модернизирани образователни институции*	-	63[11] *171**	-	-
Изпълнение	CO35 Грижи за децата и образование: Капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование (бр. лица)		89 196 *137 030**	132 986	62.1% *103%*
Изпълнение	3111 – Представители на маргинализирани групи, включително роми, облагодетелствани от модернизирана образователна инфраструктура (бр. лица)	-	6 461 *9 290*	8 640	74.8% *108%*
Изпълнение	3112 – Училища, получили ново спортно оборудване (бр.)	-	0 *91**	80	0% 114%

Източник: Данни от УО и ИСУН към януари 2023 г. ; * целева стойност по проекти

Към на януари 2023 г. индикаторите за изпълнение, измерващи както капацитета на подпомаганата инфраструктура за образование, така и броя на маргинализираните групи, включително роми, които са се възползвали от нея, са преминали половината от целевите стойности. При образователна инфраструктура по ПО1, що се отнася до капацитета на инфраструктурата, изпълнението е близо до целта (85%). Все още няма напредък при индикатора за ново спортно оборудване, тъй като договорът на МОН е стартирал в началото на 2021 година[12] и е в начален етап на изпълнение (предвидено е да приключи към средата на 2023 г.). Съгласно сключените договори обаче, се очаква целевите стойности да бъдат постигнати и преизпълнени. Данните за индикаторите за резултат сочат, че заложените цели ще бъдат постигнати.

Подобрена градска среда

Подобряването на градската среда се очаква да окаже благоприятно влияние върху живота на гражданите, които се ползват от нея. Подобряването на градската среда (включително нейната достъпност) около и в сгради, които се ползват от хора със

[11] Верифицирана постигната стойност

[12] договор №РД-02-37-4/21.01.2021 г.

специфични потребности, както и в райони, обитавани от маргинализирани групи, оказва въздействие и подобрява социалното включване на тези групи. Мерки за подобряване на градската среда се подкрепят в 39 градове в страната в рамките на ПО1, ИП 6е, СЦ 1. „Подобряване качеството на градската среда“.

В таблицата по-долу са представени данни за напредъка на постигането на целевите стойности на индикаторите, свързани с градска среда, които могат да имат отношение към социалното включване на маргинализирани групи.

Таблица 7. Данни за постигнатите стойности на индикаторите към 31.01.2023 г. по ИП 6е - градска среда

Вид индикатор	Индикатор	Базова стойност	Постигната стойност	Целева стойност 2023	Степен на постигане
Резултат	131. Дял от населението, ползващо се от подобрена градска среда (%)	40,09 (2012)	56,10 (2018)	55,03	102%
Изходен индикатор	*Брой население, ползващо се от подобрена градска среда*	-	*3 694 837 4 977 593**	-	-
Изпълнение	CO22. Рехабилитация на земята: Обща площ на рехабилитираната земя (ха)	-	11 БФП + 0 ФИ 15,07*+ 0,78**	23,00	48% *68%*
Изпълнение	CO38. Градско развитие: Незастроени площи, създадени или рехабилитирани в градските райони (m2)	-	3 970 289 БФП + 133 470 ФИ 5 259 863* + 1 002 195**	4 045 455	*101% 155%*

Източник: По данни на УО на ОПРР; * целева стойност по проекти; **целева стойност по проекти, финансирани с ФИ

Както се вижда от таблицата, индикаторът за резултат е вече преизпълнен, докато единият индикатор за изпълнение е почти изпълнен, а другият е на половина постигнат. На база на сключените договори, включително подкрепата с ФИ, се очаква единият от индикаторите да бъде преизпълнен, а другият да достигне до около 68% изпълнение.

ОВ1.2. Какъв е приносът на ОПРР 2014-2020 за социалното включване, в т.ч. на маргинализирани групи и роми?

Към януари 2023 г. ОПРР 2014-2020 има съществен принос в обновяването и изграждането на образователна инфраструктура, където по-голяма част от проектите на общините са приключили (36 проекта от общо 43). Обновени са общо 172 образователни институции - училища и детски градини в 36 общини, 74 сгради на 58 професионални и специализирани училища, 2 училища по изкуства, 3 спортни училища и 11 висши училища. От обновената инфраструктура ще могат да се ползват над 196 000 деца и младежи, от които около 7% са представители на маргинализирани групи и роми.

Изградена е повече от половината от инфраструктурата за деинституционализация на деца на общините, като общият капацитет на подпомаганата инфраструктура към януари 2023 е 7127 деца. Проектите на МЗ за центрове за специални постоянни медицински грижи са все още в изпълнение и там все още програмата няма принос. При деинституционализация на възрастни също е постигнат съществен напредък. Изградени са 4 от планираните 6 центъра за услуги в общността за подкрепа на лица с различни форми на деменция, които ще обслужват общо 160 лица в нужда и техните семейства. Към януари 2023 г. са изградени 48 от планираните 66 центъра за резидентни услуги, които обслужват 720 лица. Сравнително по-слаб е приносът на програмата към настаняване на лица в нужда в социални жилища и социална инфраструктура в общините, тъй като част от проектите са в изпълнение и са настанени лица само в някои от завършените жилища.

В областта на здравеопазването ОПРР 2014-2020 има съществен принос за осигуряване на оборудване за нуждите на лечението на COVID-19 и линейки за спешна помощ, но поради закъснения в ремонта на центровете за спешна помощ, приносът към подобряване на услугата е все още много по-малък от предвидения.

Приносът на ОПРР 2014-2020 към социалното включване се изразява в предоставянето на подкрепа за изграждане на социална, образователна и здравна инфраструктура, както и в подобряване на градската среда, така че да се способства социалната интеграция. Чрез предоставеното по програмата финансиране е изграден инфраструктура, която способства провеждането на социални политики и приобщаване на маргинализираните групи. По отношение на приобщаване на ромите, особено положителен е приносът на инвестициите в образователна инфраструктура. Подобрената училищна среда е предпоставка за провеждане на мерки за привличане на интереса и задържане на ромските деца в училище.

По-долу е разгледан приносът на програмата към януари 2023 г. в отделните сектори.

Социални жилища

Ефектите от подкрепата на ОПРР 2014-2020 за социално включване чрез изграждане на социални жилища са все още ограничени. Това е видно и от индикаторите за резултат и изпълнение, които измерват приноса на програмата в това направление (виж ОВ1.1.). По данни от УО на ОПРР 2014-2020, от подкрепените 24 проекта за изграждане на социални жилища по ПО1, към януари 2023 г. са приключили девет– в Благоевград, Бургас, Велинград, Русе, Стара Загора, Свищов, Ловеч, Перник и Велинград,като в общини Русе, Бургас и Велинград е отчетено настаняване на лица в нужда.

> В община Ловеч е изградена жилищна сграда за социални жилища с 49 апартамента. Чрез сключени договори между общината и наематели са настанени 5 многодетни семейства, 13 самотни родители и 15 семейства на хора с увреждания – общо 134 лица. Чрез допълваща подкрепа по ОПРЧР и ОПНОИР в община Ловеч се изпълняват мерки за активиране на икономически неактивни лица чрез мотивационни дейности и обучения; осигуряване на субсидирана заетост; предоставяне на интегрирани социално-здравни услуги в общността и преодоляване на негативните стереотипи. В същият район (кв. Гозница), чрез подкрепа от ОПРР 2014-2020 е ремонтирана детска градина, а общината, чрез средства от бюджета е рехабилитирала улици в района. Очаква се по проекта, подкрепен от ОПРЧР, общината да осигури субсидирана заетост за 8 лица, от настанените с социалното жилище.

Като цяло, програмата се очаква да има положителен принос за увеличаване на възможностите на общините за предоставяне на социални жилища, но този принос е значително редуциран поради затруднения в реализирането на проектите свързани с трудности за получаване на обществена подкрепа в някои общини от страна на живущите в съответните квартали, поради значително нарасналите цени[13] на строителните материали, което затруднява изпълнението на дейностите в предвидените финансови рамки, както и трудности при прилагане на режима на държавни помощи за услуги от общ икономически интерес. Други причини от стратегическо естество също намаляват приноса на Програмата в този сектор (виж ОВ1.3).

Социална инфраструктура

Изграждането на социална инфраструктура е подкрепено по две приоритетни оси на ОПРР - ПО1 (изграждане и ремонт на общинска социална инфраструктура като центрове за временно настаняване, кризисни центрове, приюти и центрове за работа с

[13] С приета от МС методика (ПМС № 290 от 27 септември 2022 г) е дадена възможност да се преизчислят разходите, съобразно ръста на цените и съответно да се компенсират бенефициентите.

деца на улицата) и ПО5 (социална инфраструктура за деинституционализация на деца и възрастни).

По данни от УО по ПО1 към януари 2023 г. са приключили 14 проекта на общините Кюстендил, Русе, Пловдив, Велико Търново, Горна Оряховица, и Разград (виж текстовото каре) от общо 19 финансирани.

> В Кюстендил е изграден център за работа с деца на улицата от 7 до 18 годишна възраст с капацитет 20 деца. Центърът ще обслужва идентифицираните към момента около 50 деца в риск и техните семейства. В община Пловдив е ремонтиран и благоустроен съществуващ Кризисен център за жени, жертви на домашно насилие (с капацитет 9 лица), и е изграден Център за временно настаняване на лица и семейства, с капацитет 25 лица. В община Велико Търново е изграден Кризисен център за лица с общ капацитет 30 лица. В центъра се предоставят социални услуги за лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция. В община Горна Оряховица е изграден приют за 15 бездомни лица. В община Русе е реконструиран и обновен съществуващ „Център за работа с деца на улицата“, който е част от комплекс за социални услуги за деца и семейства, включващ още и „Център за обществена подкрепа“.

Центровете в Кюстендил, Пловдив, Велико Търново и приютът в Горна Оряховица вече предоставят услуги с подкрепата на ОПРЧР[14].

Съгласно отчетените по програмата индикатори, от изградената социална инфраструктура е предвидено да се ползват 59 610 лица (включително техните семейства), от които 38 628 (65%) са роми.

По ПО5 чрез две процедури се финансира изграждането и обновяването на социална инфраструктура в подкрепа за деинституционализацията на възрастни и деца.

Към януари 2023 г. от финансираните 30 проекта за **социална инфраструктура за възрастни** 21 (70%) са приключили. Осем проекта са в изпълнение, а два проекта на Столична община и на Кърджали са прекратени. Постигнатите резултати са обобщени в таблицата по-долу.

Таблица 8. Изградена социална инфраструктура към 31.01.2023 г. за деинституционализация на възрастни

Тип инфраструктура	Брой	Общини
Услуги за подкрепа в общността:		
Центрове за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства	4 (6)	Казанлък (40 места), Смолян (40 места); Кюстендил (40 места), Варна (40)

[14] Процедура BG05M9OP001-2.029 „Интегрирани действия за устойчиво градско развитие”

Центрове резидентни услуги за грижа за хора с увреждания и възрастни хора:		
Център за грижа за лица с различни форми на деменция	5 (7)	Димитровград, Габрово, Варна, Перник, Русе
Център за грижа за лица с психични разстройства	23 (29)	Търговище; Враца (2 центъра); Хасково; Русе; Дряново (7 центъра); Струмяни (4 центъра); Своге (3); Ловеч; Перник; Силистра; Сливен
Център за грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване	7 (9)	Търговище; Велико Търново, Враца; Габрово; Свищов, Перник, , Силистра
Център за грижа за лица с умствена изостаналост	13 (21)	Велики Преслав; Велико Търново (4) Враца; Кюстендил (3 три центъра); Малко Търново; Нови Пазар, Сливен, Троян

Източник: ИСУН 2020; в скоби () е посочен планираният брой центрове

Изградени са 4 от планираните 6 центъра за услуги в общността за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства. Центровете ще обслужват общо 160 лица в нужда и техните семейства. Центърът на територията на Столична община не се очаква да бъде изграден, тъй като проектът е прекратен. Същото се отнася и до създаването на такъв център в община Кърджали.

Има напредък и в изграждането на центрове за резидентни услуги. Към януари 2023 г. са изградени 48 от планираните 66 центъра. Всеки от центровете за резидентни услуги е с капацитет 15 лица - от услугите на центровете могат да се възползват общо 720 лица. Подкрепа за предоставяне на услугите както за услуги в общността, така и от резидентен тип се предоставя по ОПРЧР[15].

В областта на изграждане на социална инфраструктура за **деинституционализация на деца** са подкрепени 53 проекта, от които приключилите проекти към януари 2023 г. са 49 (92%). Изградената инфраструктура е посочена в таблицата по-долу.

Таблица 9. Изградена социална инфраструктура за деинституционализация на деца с бенефициенти общини към 31.01.2023 г.

Тип инфраструктура	**Брой**	**Общини**
Услуги за подкрепа в общността и в семейна среда		
Нови центрове за обществена подкрепа/Общности центрове за деца и семейства, с възможност за спешен прием	17 (23)	Стара Загора, Белоградчик, Благоевград, Ботевград, Бургас, Велики Преслав, Враца, Елин Пелин, Мездра, Петрич, Самоков, Кърджали, Силистра, Сливен, София (3)
Нови дневни центрове за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства	21 (27)	Стара Загора, Белоградчик, Берковица, Благоевград, Ботевград, Бургас, Бяла

[15] Процедура BG05M9OP001-2.090 „Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания – Етап 2 – предоставяне на новите услуги"

		Слатина, Велики Преслав, Елин Пелин, Карнобат, Ловеч, Лом, Мездра, Троян, Кърджали, Търговище, Харманли, Хасково, Силистра, София (2) Проектът в Пловдив е в изпълнение.
Нови дневни центрове за подкрепа на деца с тежки множествени увреждания и техните семейства	10 (16)	Стара Загора, Благоевград, Бургас, Велико Търново, Враца, Казанлък, София (2), Силистра, Сливен Проектът в Пловдив е в изпълнение.
Ремонт и обзавеждане на съществуващи центрове за обществена подкрепа, дневни центрове за деца с увреждания и центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца	35 (41)	Стара Загора (2), Велико Търново, Габрово (2), Казанлък, Ловеч, Перник (2), Петрич, Асеновград, Добрич, Долни Чифлик, Дупница, Исперих, Кюстендил, Луковит, Нови Пазар (2), Павликени, Елена, Елхово, Разград (2), Самоков, Свищов, Севлиево, Силистра, Созопол, Стражица, Търговище (2), Хасково, Сливен, Кърджали
Услуги от резидентен тип		
Нови центрове за настаняване от семеен тип за деца	6 (10)	Белоградчик, Враца, Дупница, Елин Пелин, Петрич, Добрич Проект за два центъра в Пловдив е в процес на изпълнение.
Нови преходни жилища за деца от 15 до 18-годишна възраст	15 (28)	Благоевград, Бургас, Велико Търново, Враца, Дупница, Кюстендил, Ловеч, Лом, Петрич, Разград, , Стражица, Търговище, Хасково, Стара Загора (2) Изграждането на преходното жилище в Пловдив все още не е приключило.
Нови наблюдавани жилища за младежи от 18 до 21 г.	10 (17)	Стара Загора, Благоевград, Бургас, Враца, Добрич, Кюстендил, Ловеч, Перник, Разград, Търговище Проектите за наблюдавани жилища в Пловдив и Кърджали се изпълняват.

Източник: ИСУН 2020; в скоби () е посочен планираният брой центрове

Повече от половината от планираната инфраструктура за деинституционализация на деца вече е изградена. Най-голям е напредъкът при ремонта и обзавеждането на съществуващи центрове за обществена подкрепа, дневни центрове за деца с увреждания и центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца (85%), а най-малък при изграждането на нови преходни жилища за деца от 15 до 18-годишна

възраст (54%). Общият капацитет на подпомаганата инфраструктура е 7127 деца. Подкрепа за предоставяне на новите услуги се предоставя по ОПРЧР[16].

Двата проекта на МЗ за изграждане на центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи и Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи все още са в изпълнение и по тях няма отчетени резултати.

Здравна инфраструктура

Основен бенефициент на подкрепата, насочена към изграждане на здравна инфраструктура за подобряване на спешната медицинска помощ и справянето с кризи, е МЗ. Постигнатите към януари 2023 г. резултати включват закупени 347 линейки[17] (от планирани 400) и доставени всички планирани 453 апарата за белодробна вентилация[18]. От планираните 237 обекта[19] за реконструкция в системата на спешната медицинска помощ са завършени строително монтажните работи и издаден Акт 15 с входирани искания към общините за издаване на удостоверения за Въвеждане в експлоатация за следните обекти: Център за спешна медицинска помощ Габрово, Филиал за спешна медицинска помощ (ФСМП) Трявна, ФСМП Дряново, ФСМП Севлиево, ФСМП Ветово, ФСМП Две Могили, ФСМП Стралджа, ФСМП Войника и ФСМП Скалица.

Договорът за закупуване на хеликоптер за спешната медицинска помощ е подписан в края на 2020 г. След провалена обществена поръчка, не е ясно доколко хеликоптерът ще може да бъде закупен по програмата.

Образователна инфраструктура

Чрез обновяването на образователната инфраструктура с подкрепата на ОПРР 2014-2020 се цели подобряване на условията за образование и обучение и намаляване на отпадането от училище, особено на маргинализирани групи, включително роми. В допълнение обновяването на инфраструктурата задължително включва мерки за подобряване на достъпа на хора с увреждания.

По ПО1 на ОПРР 2014-2020 се предоставя подкрепа за обновяване на общински училища и детски градини в 39 по-големи общини. В допълнение по ПО3 се

[16] BG05M9OP001-2.019 - Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите – ЕТАП 2 – предоставянето на социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства - КОМПОНЕНТ 1

[17] От които 279 верифицирани от УО

[18] 190 верифицирани от УО

[19] Кумулативно интервенциите по проекта ще доведат до модернизация на 237 обекта от системата на СМП. В рамките на проекта ще бъдат изпълнени и въведени в експлоатация СМР на 235 обекта от системата за СМП

предоставя подкрепа за обновяване на общински и държавни професионални, специализирани, помощни и спортни училища, школите за култура и изкуства, както и висшите училища.

Към края на януари 2023 г. по-голямата част от подкрепените интервенции са приключили. Програмата има както директен, така и косвен принос към създаване на условия за социално включване на маргинализирани групи. Чрез обновената инфраструктура се създава физически достъпна среда за възрастни и деца с увреждания. От друга страна, за постигане на поставените цели за приобщаващо образование са необходими допълнителни „меки мерки“ за подобряване на организацията на обучение и учебния процес и адресиране на нуждите на целевите групи.

По ПО1 от 43 сключени договора 36 са приключили, като с тяхното изпълнение са обновени 172 училища и детски градини в 36 общини. От обновената инфраструктура ще могат да се ползват 106 822 деца, от които 7 501 (7%) са представители на маргинализирани групи и роми.

По ПО3 са приключени 34 от 46 договора за обновяване на професионални училища, като по тези, които все още се изпълняват в повечето от случаите се изпълняват от МОН. Приключени са 11 от 14-те договора за обновяване на висши училища, както и 5 от 6-те проекта за обновяване на школи по култура и изкуства и спортни училища. Все още в изпълнение е проектът на МОН за доставка на спортно оборудване в подкрепените професионални училища. С подкрепата на ОПРР 2014 - 2020 към края на януари 2023 г. са обновени общо 74 сгради на 58 професионални и специализирани училища, 2 училища по изкуства, 3 спортни училища и 11 университета. Обновената инфраструктура към момента е с капацитет да поеме 89 196 деца и младежи, от които 6 461 (7%), са представители на маргинализираните групи, включително роми.

Подобрена градска среда

Принос на подобрената градска среда за социалното включване се изразява в създаване на достъпна среда за хора с увреждания. В допълнение, подобрената градска среда има косвен принос за социалното включване на маргинализираните групи, включително роми, чрез облагородяване на градската среда в зоните за социално въздействие, обитавани от маргинализирани групи.

По данни на УО на ОПРР 2014-2020, към януари 2023 г. са приключили 47 от общо 62 проекта, които са реализирани по процедурите за ИПГВР (ПО1) в 39 общини в България за обновяване и благоустрояване на градската среда.[20] Това са реализирани проекти, които включват обновяване на междублокови пространства и озеленени пространства в жилищни райони в социалната зона на градовете, тротоари, кътове за

[20] Това са реализирани проекти, извън тези за енергийна ефективност, интегриран градски транспорт, публична, социална и образователна инфраструктура.

отдих, детски площадки, спортни площадки за свободен достъп и достъпна среда за хора с увреждания. Проектите са насочени към повишаване на качеството на живот, социалното включване, включително на маргинализираните групи, и подобряване на екологичните условия и привлекателността на градската среда за жителите.

ОВ1.3. Ефективен ли е подходът за подкрепа по ОПРР 2014-2020 за социалното включване? Има ли необходимост от промяна в приложения подход?

Подходът за предоставяне на подкрепа по ОПРР 2014-2020 за социално включване като цяло е ефективен. Той дава възможност за приоритизиране на инвестициите и насочването им към конкретни бенефициенти, съгласно национални стратегически документи. Мерките за изграждане на социална инфраструктура са съгласувани с Министерството на труда и социалната политика, с цел по-добре да се отговори на нуждите. При инвестициите в социални жилища и социална инфраструктура е предвидена комбинация с „меки“ мерки от други програми, което води до по-добри ефекти за целевите групи и по-добра устойчивост. Предоставянето на допълваща подкрепа за подобряване на градската среда в зони със социални функции, също води до по-добри ефекти за социално включване в подкрепените общини.

Възможности за подобряване на подхода има в следните аспекти:

- Инвестициите в социални жилища е добре да се базират на стратегически подход и анализ на нуждите.
- Провеждането на големи обществени поръчки за множество обекти създава затруднения и води до забавяне (центровете за спешна медицинска помощ, училища). В тази връзка е препоръчително да се потърсят по-ефективни възможности за реализация на подкрепата.
- По-голяма гъвкавост в хода на изпълнение на мерките, за да се отговори на промени в нуждите и средата.

Ефективността в похода за подкрепа по ОПРР 2014-2020 за социалното включване е разгледана по следните групи интервенции: социални жилища, социална инфраструктура, здравна инфраструктура, образователна инфраструктура и градска среда.

Социални жилища

Изпълнение на индикаторите към края на 2021 г. сочи, че ефективността на предоставената подкрепа по ОПРР 2014-2020 в областта на социалните жилища все още е ограничена (виж ОВ1.1 и ОВ1.2). Това се дължи на забавяния и трудности, свързани с реализацията на проектите.

Понастоящем социалните жилища не са от приоритет за общините, защото от една страна в националната политика няма заложено законово изискване за това, а от друга, жилищата, които вече са изградени, изискват много средства за ремонт и поддръжка. Също така липсва законово определение за „социално жилище“. Тези фактори, както

и нарасналите в последните години цени на строително-монтажни работи (СМР), водят до слаб интерес от страна на общините към изграждане на социални жилища. В някои случаи общините се сблъскват и с трудности да получат обществена подкрепа за реализиране на жилищата, тъй като живущите в квартала, където се предвижда изграждането на жилищата, се опасяват от проблеми с новите си съседи.

От друга страна, на общинско ниво, като цяло, липсват проучвания за нуждите от изграждане на социални жилища. Някои общини изпитват затруднения да настанят ползватели в жилищата поради това, че не са съобразили нуждите с изградения капацитет. На национално ниво също липсва стратегия за изграждане и използване на социални жилища. Това намалява ефектите от подкрепа по ОПРР 2014-2020 и ги прави маргинални.

За решаване на жилищните проблеми на ромите, мнението на голяма част от заинтересованите страни, с които беше проведена фокус група и интервюта[21], е, че изграждането на социални жилища не е най-добрият подход. По-належащо е решаването на проблемите, свързани с незаконните постройки и липсата на инфраструктура в населените с роми райони. В повечето градове има квартали без благоустрояване, без улици и ВиК, където социалното включване не може да постигне резултати за семейства, които живеят в голяма бедност. Повечето роми имат жилища, но липсва инфраструктура в кварталите, голяма част от живеещите там нямат документи за собственост. По тази причина общините не могат да кандидатстват по оперативната програма, защото няма регулация в кварталите и там не може да се благоустроява, без да се направи подробен устройствен план и да се съборят жилищните сгради. Горното е и в съзвучие със стратегическите цели на новата „Националната стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите 2021-2030“, където се посочва, че възможните решения по отношение на жилищните условия на ромското население следва да бъдат насочени основно към регулиране и благоустрояване на ромските квартали, разширяване на възможностите за изграждане на собствени домове от семействата и в по-малка степен към програми за социално жилищно настаняване. В програмите за социално жилищно настаняване, ромите следва да бъдат включени съвместно със семейства от мнозинството, на базата на социален, а не на етнически принцип.

Положителна страна на подхода са предоставените възможности за адресиране на основните нужди на целевите групи, така че да се реализират планираните ефекти за социално включване съобразно нуждите.

[21] Общини, НССЕИВ, НСОРБ; Център за обществена подкрепа, гр. Кюстендил; Коалиция „Детство 2025“; Сдружение „Асоциация Интегро“; Фондация „Подслон за човечеството“

Сред допустимите дейности по процедурата, освен извършването на строително-монтажни дейности е възможността за закупуване на оборудване, включително такова, което да отговоря на специфичните нужди на хора с увреждания.

Поставените в насоките изисквания за допълване на подкрепата с „меки“ мерки и осигуряване на пространствена десегрегация води до по-добро постигане на общите цели за социално приобщаване. Прилагането на допълваща подкрепа както от страна на ОПРР 2014-2020, така и от ОПРЧР 2014-2020 е добър подход, който осигурява възможности за постигане на по-добри ефекти за целевите групи. Инвестициите в социални жилища се комбинират с мерки за подобряване на градската среда по ОПРР 2014-2020. По ОПРЧР 2014-2020 се предоставя подкрепа за „меки“ мерки - подпомагане за включване в образование и заетост, което води до подобряване на възможностите за целевите групи за приобщаване към общността. Поради закъснение в изпълнението на проектите по ОПРР 2014-2020, голяма част от подкрепата по ОПРЧР вече е стартирала, преди да има настанени в жилищата. Това обаче не се отича като недостатък, както от общините, така и от неправителствените организации, които участваха на проведената фокус група, тъй като осигурява възможност за изпреварваща работа с целевите групи, която се счита за полезна.

Социална инфраструктура

Действащият механизъм на подкрепа за социална инфраструктура в голяма степен е ефективен. Той се базира на предоставяне подкрепа за изграждане и рехабилитация на социална инфраструктура на базата на изготвените карти на резидентните услуги и карти на услугите за подкрепа в общността за деца и възрастни които са изготвени в изпълнение на стратегически документи - Национална стратегия за дългосрочна грижа, Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“, 2010 г., Национална стратегия за детето 2008 - 2018 г.

Макар планирането да е осъществено в координация и партньорство с общините и други заинтересовани страни, при някои общини заложеното изграждане на социална инфраструктура е станало неактуално. В тази връзка се отчита, че изготвените карти имат нужда от периодично осъвременяване, за да отговорят на променените условия и нужди на общините. Тази необходимост е била идентифицирана и съответно е довела до актуализиране на картите и промени в Насоките за кандидатстване. Въпреки това бяха идентифицирани няколко случая на обекти на общините, които изпитват затруднения да осигурят потребители на изградените центрове.

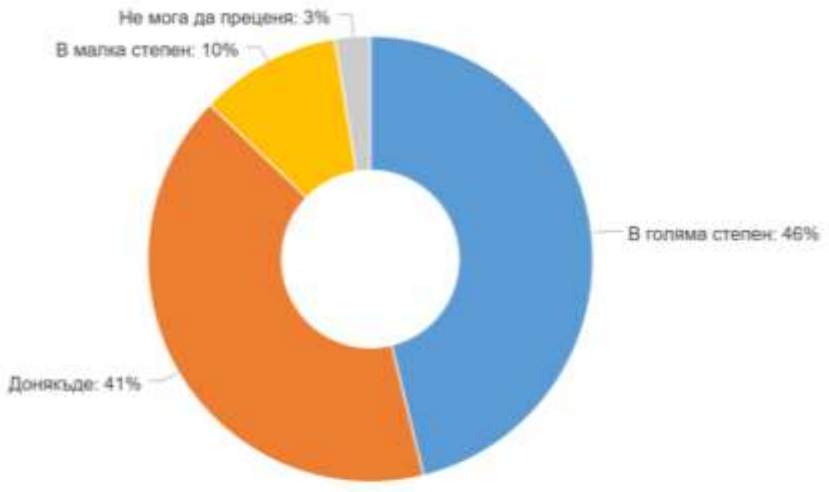
Инвестициите се осъществяват на проектен принцип от общини, които са определени за конкретни бенефициенти, както и от МЗ. При предоставянето на подкрепа се залагат функционални изисквания и изисквания относно оборудването на центровете, така че да отговорят на изискванията за предоставяне на съответната услуга. Параметрите на проектите, касаещи тези изисквания, се съгласуват предварително с МТСП. Горните изисквания се отчитат като полезни насоки за подготовка на

проектите. В същото време, специално по отношение на местоположението на сградите, общините имат ограничени възможности за избор на базата на съществуващия сграден фонд, така че да отговорят на всички изисквания. Например при изискванията за изграждане на центрове за грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване се изисква сградите да са в „жилищен район на населеното място, в близост до централната част с изградена достъпна архитектурна среда“. Според общините такива центрове успешно могат да се изградят и в покрайнините на населените места или в съседни села, които са с бърз достъп до центъра на населеното място, без да се компрометира качеството на услугата. Напротив, според тях, възможностите за по-големи зелени дворни пространства на такива сгради биха били предимство за качеството на живот на обитателите. Във връзка с горното, МТСП би могло да прегледа и оптимизира, където е възможно, изискванията към инфраструктурата.

Допълващата подкрепа от ОПРЧР за финансиране на услугите се отчита като подходящ подход, тъй като осигурява възможност за стартиране работата на центровете през първата година от предоставяне на услугите.

Проведеното анкетно проучване сред общини, изпълняващи проекти за социална инфраструктура по ПО1 и ПО5, сочи че, по-малко от половината от общините (46%), считат, че подкрепата по ОПРР 2014-2020 би довела до подобряване на социалното включване, ако се разглежда самостоятелно без допълваща подкрепа от други програми и инструменти (виж фигурата по-долу).

Фигура 2. В каква степен, според Вас, подкрепата по ОПРР 2014-2020 води до подобряване на социалното включване, ако се разглежда самостоятелно без допълваща подкрепа от други програми и инструменти?

Мнозинството от общините считат, че ефектите са социално включване са по-добри при прилагане на допълваща подкрепа.

В същото време се отчитат трудности за набиране и задържане на квалифициран персонал, както поради липсата на кадри, така и поради

изоставащите нива на възнаграждение в сектора спрямо услуги в сходни сектори като образование.

Здравна инфраструктура

Подкрепата в сферата на здравеопазването е добре идентифицирана спрямо стратегическите цели, свързани с подобряване на системата и услугите в спешната медицинска помощ, поставени в Концепцията за развитие на системата за спешна медицинска помощ в Република България 2014-2020 г., изработена от МЗ и Приложения 2 и 3 към нея, където са посочени приоритетните обекти, в които ОПРР 2014-2020 инвестира. Подкрепата също така има принос към целите на Националната здравна стратегия 2020, Националната здравна карта и Концепцията за преструктуриране на болничната помощ на Република България. Подкрепата се предоставя по три процедури с по един проект в тях, чрез които се цели модернизиране на 237 обекта на спешната медицинска помощ и закупуване на оборудване и линейки (от които са закупени 347 при планирани 400)[22]; закупуване на медицински хеликоптер[23] и закупуване на оборудване, лични предпазни средства и специализирана апаратура за COVID-19-лаборатории[24]. Конкретен бенефициент на подкрепата е МЗ.

Подходът МЗ да е основният конкретен бенефициент по процедурите е успешен що се отнася до закупуването на оборудване, линейки и лични предпазни средства. При инвестициите в реновиране и ремонт на помещенията на центровете за спешна медицинска помощ МЗ изпитва затруднения да проведе обществените поръчки и сключи договори. Това води до значителни закъснения и неудобства, като например доставка на оборудване, което не може да бъде използвано, тъй като помещенията, където трябва да се постави, все още не се ремонтирани. В тази връзка за следващия програмен период, при подобен род инвестиции, е добре да се предвидят рисковете и да се направят промени в подхода, които да доведат до по-ефективно изпълнение. Една от възможностите е центровете за спешна медицинска помощ, като второстепенни разпоредители на МЗ, да провеждат сами обществените поръчки на базата на делегиран бюджет от МЗ.

Подкрепата по ОПРР 2014-2020 за спешната медицинска помощ не е изрично комбинирана с подкрепа за „меки“ мерки от други фондове и програми. Въпреки това, с подкрепа на ОПРЧР се изпълнява проект[25] за повишаване капацитета на персонала, работещ в сферата на спешната медицинска помощ чрез предоставяне на обучение през изградения по проект Национален център за продължаващо обучение на

[22] BG16RFOP001-4.001 Регионална здравна инфраструктура

[23] BG16RFOP001-4.002 Регионална здравна инфраструктура-2

[24] BG16RFOP001-4.003 Борба с COVID 19

[25] BG05M9OP001-3.007 „Подобряване на условията за лечение на спешните състояния“

работещите в системата на спешната медицинска помощ. Комбинирането на двата проекта е добър подход, въпреки редицата трудности и проблеми, които се срещат, като все още неосъществените ремонтни дейности, невъзможност за използване на доставеното оборудване и трудности в провеждането на обученията поради ограниченията във връзка с пандемията от COVID-19.

Образователна инфраструктура

Подкрепата за образователна инфраструктура в рамките на ПО1 се предоставя на 39 общини - конкретни бенефициенти за обновяване на училища и детски градини. Интересът към подкрепата е голям, като всички 39 общини са се възползвали от нея, за да подкрепят планираните обекти в ИПГВР. Подкрепата е комплексна и гъвкава, като дава възможност общините да осъществят дейности, съобразно нуждите, включително обновяване на дворни пространства и доставка на оборудване. Поставените изисквания за прилагане на мерки за енергийна ефективност и достъпна среда имат принос към цялостния очакван положителен ефект за целевите групи от модернизираната инфраструктура.

По отношение на образователната инфраструктура, подкрепата по ОПРР 2014-2020 чрез ПО3 се предоставя за обекти, които са приоритизирани съобразно националните нужди в съответствие с методологии, изработени и одобрени от МОН, а именно: Методологията за приоритизиране на обектите на образователната инфраструктура на територията на Република България и Методика за приоритизация на държавните висши училища за целите на изпълнението на Оперативна програма „Региони в растеж” 2014-2020.

Целта на Методологията за приоритизиране на обектите на образователната инфраструктура е да бъдат подкрепени образователни институции, така че да не бъдат затваряни обекти на образователната инфраструктура в дългосрочен период и инфраструктурата да бъде използвана от значителен брой ученици; да се постигне висока степен на социална възвръщаемост; да се осигури равен достъп до качествено образование и балансирано териториално и регионално развитие на образователната инфраструктура.

При професионалните училища приоритет е даден на училища по професионални направления с национално значение за икономиката. В същото време са приложени допълнителни критерии като брой ученици, регионална балансираност, които позволят да се подберат по-значимите училища, инвестициите в които биха имали принос и за балансираното развитие на регионите, което е основна цел на ОПРР 2014-2020.

Подкрепата се предоставя при предварително определени конкретни бенефициенти и финансови параметри. Подкрепата покрива основните нужди на училищата. Въпреки това ресурсът като цяло е ограничен, тъй като целта е била подкрепата да стигне до максимален брой потенциални бенефициенти. Това често налага МОН да инвестира

допълнителни средства за постигане на желаните ефекти. Поради тази причина релокиран ресурс по програмата е насочен към нова процедура за допълнително спортно оборудване на професионалните училища.

Подкрепата с предоставя чрез три процедури с конкретни бенефициенти (1) Министерство на младежта и спорта и Министерство на културата[26], за инвестиции в държавни спортни училища и училища по изкуства и култура; (2) МОН и общините, на чиято територия са разположени професионалните училища – при инвестиции в професионални училища в приоритетни за икономиката направления[27]; и (3) МОН[28] – за доставка на спортно оборудване (физкултурни салони и външни фитнес площадки) за професионалните училища, финансирани по процедура BG16RFOP001-3.002 „Подкрепа за професионалните училища в Република България“.

Предоставянето на подкрепата за училищата през съответните министерства затруднява изпълнението, тъй като е необходима подготовка и провеждане на големи и тежки обществени поръчки при групиране на училищата. Подкрепата за училищата през общините е по-облекчена, тъй като една община обикновено работи със съответното училище на нейна територия. Въпреки това, предвид че училищата са тези, които имат най-добра представа за нуждите и ще са директно облагодетелствани от проектите, за подобряване на ефикасността и ефективността на изпълнението може да се обмислят други подходи на предоставяне на подкрепата. Ако се предостави възможност на училищата да бъдат конкретни бенефициенти, провеждането на обществените поръчки няма да минава през министерствата и общините и вероятността да се изпълнят по-бърза е по-голяма. Рискът също ще се намали, тъй като всеки проект ще е отделен и забавянето в една процедура няма да се отрази на повече от едно училище. Това от друга страна ще затрудни УО, тъй като ще работи с множество по-малки бенефициенти, отколкото с министерствата. Вероятно хибриден подход, при който министерствата остават отговорни за инвестициите, но предоставят по-големи права на училищата да организират и провеждат ремонтните дейности и доставката на оборудване, би довел до по-добри резултати.

Подходът за предоставяне на подкрепа на висшите училища е удачен. Подкрепата е съобразена с изведени приоритетни професионални направления, които са получили най-висок брой точки в съответствие с ПМС № 328 на МС от 30.11.2015 г. за определяне на средствата от държавния бюджет за издръжка на обучението в държавните висши училища в зависимост от комплексната оценка за качеството на обучението и съответствието му с потребностите на пазара на труда за 2016 г. Тя се

[26] BG16RFOP001-3.001 Култура и спорт в училище

[27] BG16RFOP001-3.002 Подкрепа за професионалните училища в Република България

[28] BG16RFOP001-3.004 Спорт в училище

предоставя чрез една процедура с конкретни бенефициенти – подбраните висши училища.

Във всички подкрепени училища, съгласно Насоките за кандидатстване, са създадени условия за достъп на хора и деца с увреждания. В същото време, в някои случаи поради спецификите на сградите, тези решения са изисквали значителни инвестиции, които са съставлявали голяма част от бюджета или са наложили компромисни решения (като верижни транспортьори), които не са много удобни и поради това не е ясно доколко устойчиво ще бъдат използвани.

За подкрепата в образователна инфраструктура не са изрично предвидени допълващи „меки“ мерки. Ако от инвестициите в образователна инфраструктура се търсят специфични ефекти за маргинализирани групи, а не по-общ социален ефект, е добре подкрепата да бъде съчетана с възможност за финансиране на „меки“ мерки, например за приобщаващо образование по ОПНОИР 2014-2020 и Програмата за образование 2021-2027.

Подобрена градска среда

Инвестициите в градска среда имат косвен принос към социалното включване основно чрез подобряване достъпността на средата, както и подобряване на средата в зоните със социални функции. Допълващият подход на тези инвестиции при комбинацията им в зоните със социални функции инвестиции в социална и образователна инфраструктура води до по-добри ефекти и допринася за социалното включване на целевите групи.

ОВ1.4. Ефективна ли е координацията с другите заинтересовани институции (Министерство на труда и социалната политика, Агенция по заетостта, Национален съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси и др.) по отношение на мерките за социално включване? Необходимо ли е въвеждане на нови процедури за координация в следващия програмен период?

Подкрепата по ОПРР 2014-2020 за социална, образователна и здравна инфраструктура е част от национални стратегии за социалното включване на маргинализирани групи и поради това се изпълнява в координация с ресорни министерства и агенции, както и с НСОРБ като представител на общините. Най-силно е въвлечено в тези процеси МТСП по отношение на подкрепата за деинституционализация на деца и възрастни, както и допълващата подкрепа от „меки“ мерки. Координацията с останалите министерства основно касае процедурите, по които са бенефициенти. Координацията като цяло е ефективна с възможности за по-добро времево съгласуване и по-голяма гъвкавост за структуриране и преструктуриране на социалните услуги съгласно нуждите. НССЕИВ, както и НСОРБ и неправителственият сектор могат да бъдат по-добре

консултирани в процеса на програмиране на бъдеща подкрепа що се касае до жилищните проблеми на ромите.

Подкрепата на ОПРР 2014-2020 за социалното включване на маргинализирани групи е част от интегрирани действия за постигане на заложените цели в национални стратегически документи както следва:

- **В областта на социалната политика:** Национална стратегия за дългосрочна грижа; Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“, 2010 г.; Национална стратегия за детето 2008 - 2018 г.
- **В областта на образованието**: Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020); Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)
- **В областта на здравеопазването**: Концепция за развитие на системата за спешна медицинска помощ в Република България 2014 – 2020 г., Националната здравна стратегия 2020, Националната здравна карта, Концепцията за преструктуриране на болничната помощ на Република България.

Поради това, подкрепата е тясно свързана и произтича от поставените стратегически цели и се предоставя съгласувано и координирано с други заинтересовани страни.

Основни заинтересовани институции, които имат отношение към изпълняваните с подкрепата на ОПРР 2014-2020 мерки за социално включване (включително в областта на здравеопазването и образованието), са: МТСП; МЗ; МОН; МК; ММС; Агенция по заетостта ; АСП; АКСУ; АХУ; Държавна агенция за закрила на детето ; НССЕИВ; общините и НСОРБ, като представител на общините. Основните заинтересовани институции по видове интервенции, подкрепени от ОПРР 2014-2020, са представени в таблицата по-долу:

Таблица 10. Основни заинтересовани институции по видове интервенции

Област на интервенция	Заинтересовани институции
Социални жилища (ПО1)	МРРБ МТСП; МОН; общини и НСОРБ; АЗ; АСП; НССЕИВ.
Социална инфраструктура (ПО1)	МРРБ; МТСП; МЗ, общини и НСОРБ; АСП, АКСУ; НССЕИВ
Социална инфраструктура (ПО5 – възрастни)	МРРБ; МТСП; МЗ, МОН, АХУ, общини и НСОРБ; АСП, АКСУ; НССЕИВ.
Социална инфраструктура (ПО5 – деца)	МРРБ; МТСП; МЗ, МОН, ДАЗД, общини и НСОРБ; АСП, АКСУ; НССЕИВ.
Образователна инфраструктура (ПО1, ПО3)	МОН, общини, НСОРБ, МК, ММС
Здравна инфраструктура (ПО4, ПО9)	МЗ
Градска среда (ПО1)	Общини, НСОРБ

Приносът на ОПРР 2014-2020 се изразява в предоставяне на подкрепа за изграждане на необходимата инфраструктура. По други програми се предоставя подкрепа за предоставяне на услуги и осъществяването на „меки“ мерки, които да доведат до постигане на заложените стратегически документи цели. Мерките, подкрепени по ОПРР 2014-2020, специфично реферират към допълваща подкрепа по ОПРЧР 2014-2020 и ОПНОИР 2014-2020. Това обаче не изключва и други допълващи мерки, включително по други програми или от държавния бюджет.

Подкрепата по ОПРР 2014-2020 за изграждане на социални жилища се допълва от подкрепа по ОПРЧР 2014-2020 и ОПНОИР 2014-2020[29] чрез възможност за осъществяване на допълващи „меки“ мерки за целевите групи, настанени в социалните жилища, а именно:

- Мерки за подпомагане интеграцията на пазара на труда на уязвимите групи;
- Осигуряване на достъп до образование и обучение;
- Подобряване достъпа до социални и здравни услуги;
- Развитие на местните общности и преодоляване на негативните стереотипи.

Община Ловеч, която има изградени 49 социални жилища с подкрепена на ОПРР, в които вече са настанени уязвими групи с подкрепата на ОПРЧР и ОПНОИР, изпълнява следните „меки“ мерки в подкрепа на социалната интеграция на маргинализираните групи и в частност на лицата, настанени в социалните жилища:

- Активиране на икономически неактивни лица чрез мотивационни дейности и обучения;
- Осигуряване на субсидирана заетост за 8 лица в „Комунални услуги“ към Общинска администрация - Ловеч, звено „Поддръжка и ремонт на общински обекти“. Длъжностите, на които ще бъдат назначени лицата, са: - „Работник поддръжка“ - 4 лица, - „Работник строителство“ - 4 лица;
- Предоставяне на интегрирани социално-здравни услуги в общността;
- Развитие на местните общности и преодоляване на негативните стереотипи.

Тъй като в повечето общини проектите за изграждане на социални жилища по ОПРР 2014-2020 все още са в процес на изпълнение и няма възможност да се изчака с осъществяването на „меките“ мерки докато се построи инфраструктурата, „меките“ мерки се изпълняват паралелно и обхващат лица от целевите групи, които потенциално биха могли да се възползват от изградените социални жилища. Към момента не е ясно доколко това ще се отрази на постигане на крайната цел - социално приобщаване на целевите групи. По време на проведената фокус група с представители на неправителствени организации повечето от участниците не изразиха принесения, тъй като според тях това ще даде възможност за предварителна

[29] BG05M9OP001-2.056 Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование – Компонент 2

работа с по-широка целева група, някои от които след това ще бъдат настанени в жилищата. Влиянието на времево разминаване е важно да се оцени на по-късен етап, като се сравни ефективността на мерките, които са изпълнени след изграждането на инфраструктурата, с такива, които са осъществявани изпреварващо. Мерките за изграждане на социални жилища не са съгласувани с други институции, като се разчита основно на инициативата и заинтересоваността на общините да разработят конкретните условия за ползването на социалните жилища при предварително зададени изисквания в Насоките за кандидатстване относно изработване на наредба за предоставяне на жилищата и договор с наемателите, където да се регламентират конкретните права и задължения, които ще поемат настанените в социалните жилища, включително специални клаузи във връзка със „социалния пакет“, който ще им бъде предоставен по ОПРЧР.

С подкрепата на ОПРР 2014-2020 община Кюстендил е изградила Център за работа с деца на улицата. По проект на общината, финансиран от ОПРЧР, се осъществяват дейности в подкрепа на работата на центъра и предоставянето на социална услуга, а именно: подбор и наемане на персонал, обучение на наетия персонал и финансиране на предоставяне на услугата.

За подпомагане предоставянето на услуги в изградената с подкрепата на ОПРР 2014-2020 **общинска социална инфраструктура** също е предвидена подкрепа по ОПРЧР, която се изразява в подкрепа за мерки за разкриване и функциониране на социални услуги (центрове за временно настаняване, кризисни центрове, приюти и центрове за работа с деца на улицата), включително наемане на персонал и обучение.

Изграждането на инфраструктура в подкрепа на **деинституционализация на възрастни и деца** се изпълнява в тясна координация с МТСП. Подкрепата по ОПРР 2014-2020 се предоставя на конкретни общини-бенефициенти за изграждане на конкретна социална инфраструктура, така като е определено в:

- Картата на резидентните услуги и Картата на услугите за подкрепа в общността, утвърдени от Междуведомствената работна група за управление на процеса по деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания.
- Картата на услугите за подкрепа в общността и в семейна среда и Картата на резидентните услуги, утвърдени от Междуведомствената работна група за управление и координация на процеса по деинституционализация на грижата за деца.

Разработването на картите е осъществено под ръководството на МТСП в сътрудничество други заинтересовани страни: НСОРБ, МЗ, МОН, МРРБ, МФ, МЗм, ДАЗД и АСП и представители на неправителствения сектор.

Също така изграждането на инфраструктурата по ОПРР 2014-2020 за предоставяне на социални услуги в подкрепа на деинституционализацията се основава на функционални изисквания и насоки за изграждане на новата инфраструктура, разработени от Министерство на труда и социалната политика, съобразно европейските изисквания. МТСП одобрява проектите за инфраструктурата, чието изграждане се подкрепя по ОПРР 2014-2020.

Предоставянето на новите услуги в новоизградената социална инфраструктура се подкрепя по ОПРЧР 2014-2020, чрез три процедури по ПО2 на ОПРЧР, така както е представено в таблицата по-долу:

Таблица 11. Допълване на мерките по ОПРР 2014-2020 за изграждане на социална инфраструктура за деинституционализация с подкрепа по ОПРЧР

Област на интервенция	Допълващи програми и процедури	Естество на допълващите мерки
социална инфраструктура (ПО5 – възрастни)	ОПРЧР, BG05M9OP001-2.038 „Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания”	Конкретен бенефициент Агенцията за социално подпомагане • включва подготвителни действия за стартиране на услугите и за извеждане на лицата от институциите и извършване на оценка на потребностите, комуникационна стратегия;
	ОПРЧР; BG05M9OP001-2.090 Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания – Етап 2 – предоставяне на новите услуги	• Подбор, наемане, обучение на персонала в създадените услуги • Създаване на дневни центрове и центрове за грижа и предоставяне на услуги в тях за период до 1 година • Разработване на вътрешни правила за дейността на услугите.
социална инфраструктура (ПО5 – деца)	ОПРЧР; BG05M9OP001-2.019 - Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите – ЕТАП 2 – предоставянето на социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства - КОМПОНЕНТ 1 (с бенефициенти общини)	• Наемане на персонал; • Дейности по преместване на децата и младежите от целевата група и настаняването им в новоразкритите услуги от резидентен тип или в алтернативна грижа, както и ползването на дневните и консултативните форми на социални услуги и обучение; • Предоставяне на новите социални услуги за деца и семейства; • Закупуване на специализирани транспортни средства
	BG05M9OP001-2.093 Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите - Етап 2 - предоставяне на социални и интегрирани	• Подбор, наемане и обучение на персонала, ангажиран в интегрираните здравно-социални услуги за деца • Подготовка за преместване на децата от целевата група и настаняването им в новоразкритите услуги и алтернативна грижа

	здравно-социални услуги за деца и семейства Компонент 2 (С бенефициент МЗ)	• Предоставяне на новите интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства • Супервизия на персонала, ангажиран в интегрираните здравно-социални услуги за деца и семейства.

Източник: ИСУН 2020; Насоки за кандидатстване по съответните процедури

При **образователната и здравната инфраструктура** не са предвидени изрично допълващи процедури по други програми. Въпреки това, допълващи мерки са възможни с финансиране от следните източници:

- ОПРЧР 2014-2020 – Процедура BG05M9OP001-3.007 „Подобряване на условията за лечение на спешните състояния“ – за повишаване капацитета на здравните работници, работещи в спешната помощ.
- ОПНОИР 2014-2020 за „меки“ мерки за подобряване на интеграцията в образование на маргинализирани групи, включително роми по ПО3 „Образователна среда за активно приобщаване“;
- Програмата на ЕИП и Норвежкия финансов механизъм „Местно развитие, намаляване на бедността и подобрено включване на уязвимите групи“;
- Национални програми на МОН като: Национална програма „Подпомагане на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация“; „Успяваме заедно“; „Изграждане на училищна STEM среда“.

По отношение на комбинираната подкрепа в областта на социалните услуги, предоставяна по линия на ОПРР 2014-2020 и ОПРЧР 2014-2020, проведеното анкетно проучване сред общини показва, че мнозинството от анкетираните (59% от общините) считат, че подкрепата в областта на социалните услуги по линия на оперативните програми в периода 2014-2020 г. се осъществява при добра допълняемост на инфраструктурни и „меки“ мерки и добра синхронизация във времето. Според 36% от общините, подкрепата не добре синхронизирана времево поради изоставане в изграждането на инфраструктура, което води до невъзможност от навременно използване на подкрепата по ОПРЧР 2014-2020.

Координацията между МРРБ и МТСП що се отнася до изпълнението на ОПРР 2014-2020 в голяма степен е ефективна. Възможности за подобрения се отчитат основно по отношение на по-доброто времево съгласуване и по-голяма гъвкавост за структуриране и преструктуриране на услугите съгласно нуждите. В някои случаи извеждането на лица от съществуващите домове и настаняването им в обновените обекти не е било добре времево координирано и се е стигнало до настаняване едновременно с довършване на СМР. В други случаи общините са изградили инфраструктура, съобразно картите на услугите за подкрепа в общността, въпреки че са били насяно със затрудненията, които е вероятно да възникнат за осигуряване на достатъчно потребители на услугите. Разчитали са, че услугите ще бъдат ползвани от

лица от други райони на страната или ще бъдат преструктурирани в последствие в друг тип услуги. В този случай, възможните проблеми и несъответствия не са били комуникирани и решени общо от засегнатите страни – МРРБ, МТСП и съответната община.

Участниците и във двете проведени фокус групи (с институции и с неправителствени организации) изразиха мнение, че координацията би могла да се подобри, като се обсъждат своевременно възникналите затруднения и се предприемат общи решения, без да се налага общините при изпълнение на проектите да отнасят едни проблеми към МТСП, а други към МРРБ. При прилагане на интегрирани мерки е важно да се осигури ефективна координацията между водещите министерства - МРРБ, МТСП, МОН и МЗ.

Координацията с НСОРБ като представител на общините, традиционно е добра предвид, че НСОРБ е ключов партньор на министерствата при изпълненото на проекти от страна на общините. Координацията с други министерства (МОН, МЗ, ММС) е по-слаба и касае основно изпълнението на процедурите, при които министерствата са бенефициенти.

Координация с други заинтересовани страни се осъществява по време на планиране и ползване на изградената инфраструктура. НССЕИВ, както и НСОРБ и неправителственият сектор могат да бъдат по-добре консултирани в процеса на програмиране на мерки, които целят да отговорят на жилищните проблеми на ромите. По отношение на използване на изградената или рехабилитирана социална инфраструктура, по време на проведените фокус групи бяха споделени идеи, като например за по-доба информираност на целевите групи относно наличните услуги, които излизат извън обхвата на подкрепа на ОПРР 2014-2020, но които е добре да бъдат обсъдени от заинтересованите страни.

Съгласуваност

Този раздел разглежда четири оценителни въпроса. Два от тях касаят прилагането на хоризонталните политики, а другите два се отнасят до идентифицирани добри и лоши практики, като и принос от други интервенции в обхвата на ОПРР 2014-2020 за социално включване.

ОВ2.1. Как са приложени и как се спазват при изпълнението на ОПРР 2014-2020 хоризонталните политики по отношение на социалното включване, в т.ч. недискриминация, равни възможности и др.?

Прилагането на хоризонталните политики в рамките на ОПРР 2014-2020 е унифицирано и касае всички интервенции, включително тези за подобряване на социалното включване на уязвими групи. Прилагането на политиките се разглежда във всички етапи: планиране, подбор и оценка на мерките. Отделно, интервенциите

в обхвата на настоящата оценка имат пряк принос към прилагане на принципа за осигуряване на равни възможности и недопускане на дискриминация чрез целенасочени интервенции за подпомагане на уязвими групи.

ОПРР 2014-2020 разглежда и прилага следните хоризонтални принципи:

- **Устойчиво развитие,** подкрепящ дейности, свързани с опазване на околната среда, ефективно използване на ресурсите, смекчаване на изменението на климата и адаптация към него, устойчивост при бедствия, както и превенция и управление на риска.
- **Равни възможности и недопускане на дискриминация**, включващ дейности за насърчаване на равните възможности и предотвратяване на дискриминация на основата на пол, расов или етнически произход, религия или вероизповедание, увреждане, възраст или сексуална ориентация.
- **Равенство между половете,** насърчаващ равенството между жените и мъжете.

Принципите се прилагат хоризонтално за всички операции, подкрепени от програмата, включително и за мерките, насочени към социално включване. Прилагането на принципните е обвързвано и със спазването на законовите изисквания за опазване на околната среда, равенство и недопускане на дискриминация на основата на пол, расов или етнически произход, религия или вероизповедание, увреждане, възраст или сексуална ориентация.

В допълнение, в програмата е предвидена специфична подкрепа, насочена към маргинализирани групи с цел подобряване на тяхната интеграция, която включва: подкрепа за осигуряване на съвременни социални жилища за настаняване на уязвими, малцинствени и социално слаби групи от населението и други групи в неравностойно положение, подкрепа за изграждане и модернизация на сгради за предоставяне на социални услуги, както и на деинституционализация на услугите за деца в риск и възрастни хора с увреждания.

В разглежданите в рамките на настоящата оценка интервенции, хоризонталните принципи са приложени по следният начин:

При програмиране на интервенциите:

В Насоките за кандидатстване по процедурите, изискванията към спазване на хоризонталните принципи са описани в отделен раздел „Хоризонтални политики“. Поставени са различни изисквания включително:

- Всички мерки за строителство, ремонт и реконструкция на сгради, както и мерките за подобряване на градската среда, включват задължителна хоризонтална дейност „Подобряване достъпа за хора с увреждания до гореспоменатите сгради“.

- Мерки за осигуряване ефективно използване на водите при проектиране и изпълнение на сградни водопроводни инсталации.
- Мерки за повишаване на енергийната ефективност вкл. смяна на горивната база в: публични сгради (държавни и общински), в жилищни сгради и в здравни и социални заведения.
- Спазване на задължителните изисквания, произтичащи от Становище на Министерството на околната среда и водите по Екологична оценка № 7-4/2013 за съгласуване на ОПРР 2014-2020 и решенията по тригодишните доклади по наблюдението и контрола на въздействието върху околната среда при прилагането на ОПРР 2014-2020, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последствия от осъществяването на програмата

При подбор на проектите:

При оценка и подбор на проектите хоризонталните политики са включени като критерий за допустимост, т.е. всички проектни предложения е необходимо да предвидят мерки за прилагане на хоризонталните политики.

При изпълнение на интервенциите:

Прилагането на хоризонталните принципи в процеса на изпълнение се следи на няколко нива. На програмно ниво КН[30] има задължение да разглежда действията за насърчаване на равенството между мъжете и жените, равните възможности и недискриминацията, включително достъпността за хората с увреждания, както и действията за насърчаване на устойчивото развитие. На проектно ниво съответствието с хоризонталните принципи се проследява при проверки на място. В Контролния лист за проверка на място е включен критерий за оценка на спазване на мерките за равенство между половете, недискриминация и достъпност. Такава проверка се извършва и при одобрение на искания за плащане, като бенефициентите подават декларация за съответствие на изпълнените дейности с хоризонталните политики на ЕС.

ОВ2.2. Какъв е приносът на ОПРР 2014-2020 за постигане на хоризонталните цели и приоритети, адресирани в Програмата – устойчиво развитие, равенство и недискриминация?

ОПРР 2014-2020 има осезаем принос към хоризонталните принципи за равенство и недискриминация чрез направените инвестиции в образователна и социална инфраструктура, включително прилагането на хоризонталните мерки за достъп на

[30] Раздел 10 „Мониторинг и докладване“ от Наръчника за управление и изпълнение на ОПРР 2014-2020

лица с увреждания за всички обновени сгради. Поради закъснения в изпълнението, по-слаб от очаквания е приносът към достъп до спешна медицинска помощ и социални жилища. По отношение на устойчивото развитие програмата има принос към намаляване на емисиите на парникови газове. Въпреки изпълнените мерки за енергийна ефективност, градски транспорт и градско развитие, данните от индикаторите към 2019-2020 г. не показват подобрение по отношение на намаляване на крайното енергийно потребление от обществените сгради и намаляване замърсяването на въздуха.

Принос на ОПРР за постигане на целите за устойчиво развитие:

Съгласно текстовете на ОПРР 2014-2020, приносът на програмата към целите за осигуряване на устойчиво развитие е планиран в следните направления:

По-ефективно използване на водите:

Предвижда се при изграждане, ремонт и реконструкция на сградни ВиК инсталации да се използват технологии, които осигуряват ефективно разходване на вода. Такива са всички строителни и ремонтни дейности по сгради, с различно предназначение, подкрепени в рамките на ПО1, ПО2, ПО3, ПО4 и ПО5.

Както в програмата, така и в процедурите не са заложени индикатори за количествено измерване на приноса на програмата в това направление. Освен това приносът е труден за измерване, тъй като зависи и от самото използване на сградите. Поради това може да се направи само предположение, че програмата ще окаже положително въздействие за подобряване ефективното разходване на вода за битови цели.

Енергийна ефективност и намаляване емисиите на парникови газове:

Програмата подкрепя специфични мерки, насочени към подобряване на енергийната ефективност на обществени и публични сгради чрез предоставената подкрепа с БФП и ФИ по ПО1 и ПО2. Освен това, мерки за енергийна ефективност се прилагат и при ремонта и реконструкцията на образователна, културна инфраструктура и социална инфраструктура, подкрепени по ПО1, ПО3, ПО4 и ПО5.

Мерките за развитие и подобряване на интегриран градски транспорт в рамките на ПО1 също имат принос към намаляване на емисиите на парникови газове.

В ОПРР са дефинирани индикатори за изпълнени и резултат, чрез които е възможно количествено да се представи приносът на програмата към подобряване на енергийната ефективност и намаляване на парниковите газове. Постигнатите стойности на индикаторите към януари 2023 г. са представени в таблиците по-долу.

Таблица 12. Индикатори за изпълнение за повишаване на енергийната ефективност в жилищни и обществени сгради и намаляване емисиите на парникови газове

Индикатор	Постигната стойност (2023)
CO31. Енергийна ефективност: Брой домакинства, преминали в по-горен клас на енергопотребление (брой)	2 478 (ПО1) 6 674 (ПО2)
CO32. Енергийна ефективност: Понижаване на годишното потребление на първична енергия от обществените сгради (kWh/година)	23 746 468 (ПО1) 68 081 414 (ПО2)
CO34. Намаляване на емисиите на парникови газове: Очаквано годишно намаляване на емисиите на парникови газове (тонове CO2 екв.)	17 451 (ПО1) 41 361 (ПО2)

Източник: УО на ОПРР.

Изпълнените проекти за енергийна ефективност в жилищни сгради са допринесли за подобряване на енергийната ефективност на над 9 000 домакинства. Спестените емисии на парникови газове възлизат на близо 59 хиляди тона CO2 екв.

Трябва да се има предвид, че индикаторът не отчита приносът на проектите, финансирани с ФИ, както и приносът на проекти за рехабилитация на друг вид инфраструктура, в които са извършени дейности за подобряване на енергийната ефективност. Проектите, финансирани с ФИ, се очаква да допринесат за намаляване на годишните емисии от парникови газове с още 2 038 тона CO2 екв.

Въпреки осъществените мерки за енергийна ефективност, междинните стойности на индикаторите за резултат за 2020 г., както и данните на НСИ за 2021 г., не отчитат подобрение, напротив, крайното енергийно потребление, както от домакинствата, така и от публичната администрация, търговията и услугите, нараства. Това се дължи както на това, че не всички подкрепени проекти са приключили, така и на общите тенденции на нарастване на енергопотреблението.

Таблица 13. Индикатори за резултат за повишаване на енергийната ефективност в жилищни и обществени сгради

Индикатор	Базова стойност (2013)	Постигната стойност – (2020)
111. Крайно енергийно потребление от домакинства (1000 т.н.е.)	2 257,00	2 382,20
112. Крайно енергийно потребление от публичната администрация, търговията и услугите (1000 т.н.е.)	964	1 079,90

Източник: Годишен доклад за изпълнение на ОПРР 2014-2020 за 2020 г.;

Подобряване качеството на въздуха:

ОПРР 2014-2020 допринася за подобряване качеството на въздуха в градовете чрез мерките за екологичен градски транспорт и подобрена градска мобилност, които

водят до намаляване на вредните емисии от транспорта, както и чрез мерките за подобряване на градската среда, които включват облагородяване и озеленяване на пространства. В програмата са заложени два индикатора за резултат, които да измерват подобряване качеството на въздуха, както е представено в таблицата по-долу.

Таблица 14. Индикатори за резултат за подобряване качеството на въздуха

Индикатор	Базова стойност (2013)	Постигната стойност (2019)
132. Количество на фини прахови частици в градовете (μg/m3)	43,47	44,18
122. Количество на фини прахови частици в градовете (mg/m3)	1,79	2,68

Източник: Годишен доклад за изпълнение на ОПРР 2014-2020 за 2020 г.;

И двата индикатора имат едно и също наименование, с тази разлика, че индикатор 132 измерва количеството на финитe прахови частици, на които е изложено градското население, които се дължат на всички групи източници на емисии, докато индикатор 122 измерва количеството на финитe прахови частици, които се дължат на транспорта[31]. По този начин индикатор 132 има за цел да отрази въздействието върху качеството на въздуха от инфраструктурните мерки за подобряване на градската среда, докато индикатор 122 измерва приноса на мерките за интегриран градски транспорт.

Както се вижда към края на 2019 г. ОПРР 2014-2020 няма принос към подобряване качеството на въздуха в градовете. Към 31 януари 2023 не може да се направи извод относно тази тенденция, тъй като все още липсват данни на НСИ за 2022 г.[32] Към 31.01.2023 г. приключените проекти за интегриран градски транспорт са 8, а изпълнените проектите за развитие на градската среда са 47.

Принос на ОПРР 2014-2020 за постигане на целите, свързани с равенство и недискриминация

ОПРР 2014-2020 има принос към постигане на целите, свързани с равенство и недискриминация чрез подкрепа на мерки за изграждане на социална, образователна и здравна инфраструктура. Това са мерки, които са насочени директно към уязвими и маргинализирани групи, включително роми, и включват:

[31] Групи източници на емисии „Пътен транспорт“ и „Друг транспорт“, съгласно индикатор „Емисии на вредни вещества във въздуха на национално ниво“, изчислен по “Единна методика за инвентаризация на емисиите на вредни вещества във въздуха”, утвърдена от министъра на околната среда и водите

[32] Съгласно текста на програмата честотата на отчитане е два пъти за периода: 2018 г. и 2022 г. Източник на информация НСИ.

- Мерки за подобряване на жилищните условия за маргинализирани групи, вкл. роми (ПО1);
- Мерки за подобряване на достъпа до спешна медицинска помощ (ПО4);
- Мерки за подобряване на регионалната социална инфраструктура за деинституционализация на социалните услуги за деца и възрастни (ПО 5);
- Мерки, насочени към подобряване на условията за модерни образователни услуги (ПО1 и ПО3).

Освен това, косвен принос имат и мерките за подобряване на градската среда, особено в зони за социално въздействие. Всички мерки включващи строителство, ремонт и реконструкция на сгради, както и мерките за подобряване на градската среда, включват задължителна хоризонтална дейност „Подобряване достъпа за хора с увреждания до гореспоменатите сгради“.

В програмата са заложени индикатори, които количествено измерват приноса на програмата, както е представено в ОВ1.1 по-горе в настоящия доклад.

Към края на януари 2023 г. най-осезаеми са ефектите от изграждането на образователна инфраструктура, тъй като това е областта на подкрепа с най-много приключили проекти. Над 196 000 деца и младежи са облагодетелствани от изградената образователна инфраструктура по ПО1 и ПО3, от тях 7% са от маргинализираните групи, включително роми.

Добър напредък се отбелязва и при изграждането на социална инфраструктура за деинституционализация на деца. От изградената общинска инфраструктура за предоставяне на социални услуги в общността (центрове за временно настаняване, кризисни центрове, приюти и центрове за работа с деца на улицата) в големите общини, бенефициенти по ПО1 към януари 2023 г. са с капацитет за предоставяне на услуги на 59 610 лица, от които 65% се очаква да са лица от маргинализирани групи, включително роми. По ПО5 са изградени и модернизирани 161 обекта на инфраструктура за деинситтуционализация на деца и възрастни с капацитет да предоставят услуги за 7 127 деца и 880 възрастни.

Програмата напредва в изграждането на социални жилища, но изпълнението е по-слабо спрямо предвидените цели. Поради това програмата има по-малък ефект върху уязвимите групи, що се отнася до настаняването им в социални жилища.

Ефектите от подкрепата за спешната помощ и здравеопазване към края на януари 2023 г. също са по-слаби от планираните поради закъснения в рехабилитацията на центровете за спешна помощ.

ОВ2.3 Има ли други интервенции, подкрепени по ОПРР 2014-2020, които допринасят за социалното включване на маргинализирани групи и роми?

Допълнителните интервенции, които имат положителен ефект върху социалното включване на маргинализираните групи и роми към общността са свързани с инвестициите в градски транспорт и подобряване на условията за практикуване на масов спорт. Положителен ефект имат и хоризонталните мерки за подобряване достъпността на средата, които се изпълняват при всички интервенции, подкрепени от ОПРР 2014-2020.

Други интервенции, подкрепени по ОПРР 2014-2020, които допринасят за социалното включване на маргинализирани групи и роми, са по ПО1 за:

- развитие на екологичен и устойчив градски транспорт;
- инвестициите в спортна инфраструктура.

Развитие на екологичен и устойчив градски транспорт

По данни от УО на ОПРР 2014-2020, към януари 2023 г. са приключили 8 от общо 15 проекта, които се подкрепят по процедурите за ИПГВР в 14 общини в България. Допълнително с ФИ са подкрепени още 6 проекта, от които 5 са приключили. Проектите включват дейности по реконструкция на транспортната инфраструктура и съоръженията към нея, посредством преустройство на автобусни спирки, пътни кръстовища, ремонт и модернизация на пешеходни подлези, закупуване на нови автобуси, електробуси с платформи за достъп на хора с увреждания, закупуване и монтиране на зарядни станции за електробусите, доставка и монтаж на електронни информационни табла на спирките. Изпълнението на проектите допринася за развитието на устойчив градски транспорт в общините и подобряване на качеството на услугите за потребителите. Проектите прилагат интегриран териториален подход на дейностите за трайно подобрение на икономическото, социалното и екологичното състояние на територииите.

Инвестиции в спортна инфраструктура

Инвестициите в спортна инфраструктура се подкрепят от ФИ, както и като част от облагородяването на градската среда, що се отнася до спортни площадки със свободен достъп. От инвестициите в спортна инфраструктура, подкрепени с ФИ, към януари 2023 г. е изпълнен един проект във Варна – спортен комплекс за практикуване на различни видове масов спорт на жителите на район „Владислав Варненчик“. По друг проект в София е изграден развлекателно-рекреационен комплекс, състоящ се от открити басейни, водно-игрови съоръжения и обслужваща сграда с подземни спа зона и закрит басейн. Още пет проекта, финансирани с ФИ, в Плевен, Русе, Пловдив и два проекта в София са в изпълнение. Проектите в Плевен, Русе и Пловдив предвиждат изграждане на плувни комплекси, а тези в София на многофункционална зала за спортно катерене.

ОВ2.4 Какви са добрите и има ли примери за лоши практики?

Добрите практики при подкрепата за социално включване на маргинализирани групи в рамките на ОПРР 2014-2020 се заключават в това, че подкрепата е добре насочена съобразно целите на национални стратегически документи в областта социалните услуги, здравеопазването и образованието. Освен това в голяма степен са отчетени нуждите като подкрепата за строително-монтажните работи е допълнена от доставка на оборудване. Предвидена е допълняемост с други, подкрепени по програмата мерки, а при мерките за социалните услуги са планирани допълващи „меки“ мерки по ОПРЧР в подкрепа на предоставяне на услугите, което дава възможност за по-добри и устойчиви във времето ползи за целевите групи. В същото време при реализиране на подкрепата се срещат редица предизвикателства като: забавяне в изпълнението, породено от различни причини (закъснения в подготовката на стратегически документи, трудности с обществените поръчки или обществените обсъждания, качество на строителните работи); затруднения при реализацията на проектите поради нарасналите цени. Някои от заложените индикатори не могат да се използват като надежден показател за измерване на ефектите от програмата.

В този въпрос са обобщени добрите подходи от инвестициите по ОПРР 2014-2020 в областта на социалното включване, както и срещаните предизвикателства. Освен това са подбрани и проучени 10 проекта, финансирани по ОПРР 2014-2020, имащи принос за социалното включване на маргинализирани групи. Проектите са подбрани на базата на предварително формулирани критерии за подбор: иновативност, въздействие, устойчивост, допълняемост, ефективност и партньорство както е посочено в таблицата по-долу.

Таблица 15. Критерии за идентифициране на добри практики

Критерий	Характеристика
Иновативност	Проектът включва нестандартен подход в преодоляването на проблем или адресирането на нуждите на целевите групи. Иновативността може да се отнася както до същността на дейностите по проекта, така и до начина на прилагането им.
Въздействие	Реализираните дейности по проекта допринасят за дългосрочни ефекти върху заобикалящата среда и/или съответните целеви групи. Налице е недвусмислен потенциал за ефект върху крайните цели на проекта.
Устойчивост	В проекта са заложени дейности, насочени към съхраняване на постигнатите резултати и ефекти във времето. Приложен е ясен подход за гарантиране на устойчивост и дълготрайност на инвестициите.
Допълняемост	Проектът предоставя възможност за надграждане на резултати в рамките на други проекти и/или чрез други източници на финансиране. Налице е допълняемост между проектните дейности и интервенции, подкрепени по други оперативни програми.

Ефективност	Постигнати са заложените резултати и цели по проекта в рамките на предвидения период от време. Под ефективен проект се разбира такъв, който е постигнал (или дори надхвърлил) заложените целеви стойности на индикаторите.
Партньорство	Включени са възможно най-голяма част от заинтересованите страни при разработването и подготовката на проекта. По този начин са гарантирани широка мобилизация на местните ресурси и съответствие на заложените дейности с местните нужди.

При подбора са обхванати всички райони за планиране (NUTS-2) в България и приоритетни оси 1, 3 и 5 по ОПРР 2014-2020. Приоритетна ос 4 не е разгледана, тъй като по нея все още няма приключил проект. За всеки от предложените критерии (иновативност, въздействие, устойчивост, допълняемост, ефективност, партньорство) е представен по един пример за успешното им приложение.

Обобщеният списък с идентифицирани добри практики е представен в Таблица 16 по-долу, като са посочени конкретни постижения или дейности, които отговарят на съответните критерии за добри практики. В Приложение 2 са представени фишове с детайлна информация за постигнатите резултати и ефекти по всеки проект (case studies).

Таблица 16. Списък с добри практики, насочени към социално включване на маргинализирани групи, включително роми

Проект	Описание на добрата практика
Иновативност	
BG16RFOP001-5.001-0002-C01 „Модерна социална инфраструктура – по-добри услуги за децата с увреждания и техните семейства в община Елена“	Интериорът на помещенията е специфичен за дейностите, предлагани в услугата. В зоната за трудотерапевтични дейности оборудването спомага за трениране на дейности от ежедневието и придобиване на основни трудови навици, занимателна/игрова терапия с тематични играчки за изграждане на умения за самообслужване и подобряване на фината моторика. В психосензорната зала има оборудване за мултисензорна стимулация и психомоторика, универсален софтуер за комуникация, обучение и използване на интернет, за алтернативна и допълваща комуникация, компютри, лаптоп и таблети за използване на софтуера.
Въздействие	
BG16RFOP001-1.020-0003-C03 „Изграждане на социално жилище за настаняване на уязвими групи на територията на кв. Гозница гр. Ловеч.“	Проектът въздейства върху широк кръг уязвими групи и повишава качеството на живот и социалното включване на маргинализираните групи. По проекта са сключени 45 договора и са настанени 134 лица, част от които ромски семейства. От настанените 5 са многодетни семейства, 13 са самотни родители, 15 са семействата с деца с трайни увреждания, настанени в апартаменти, адаптирани за техните нужди.
Устойчивост	
BG16RFOP001-1.003-0003-C01 „Подобряване	Ремонтиран е съществуващият Кризисен център за жени, жертви на домашно насилие и е изграден Център за временно настаняване на лица и

на социалната инфраструктура в община Пловдив.“	семейства. Центърът за временно настаняване на лица и семейства функционира от октомври 2019. Общината има сключен договор- по ОПРЧР - по процедура Интегрирани действия за устойчиво градско развитие и прилагане на мерки за подкрепа чрез обучение на персонала в центъра за временно настаняване, осигуряване на подслон, място за социална интеграция и адаптация на хора, в неравностойно положение, оказване съдействие на потребителите за получаване на медицински услуги; съдействие за подготовка и подаване на документи пред НОИ, ТЕЛК, регистрация в Бюрото по труда, включване в курсове за квалификация други обучителни курсове за намиране на работа.
Допълняемост	
BG16RFOP001-1.030-0006-C03 „Изграждане на Център за работа с деца на улицата, гр. Кюстендил“	Услугата осигурява закрила и защита на децата на улицата чрез подкрепа в сигурна и стабилна семейна среда, предоставяне на дневна грижа и придобиване на социални умения, като същевременно допълва другите социални услуги в общината. Разкриването на центъра е заложено с решение на общинския съвет в „Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2014 - 2020 г“, приетия годишен план за развитие на социалните услуги в община Кюстендил за 2021г. определя капацитет на центъра от 20 потребители. За момента услугата се ползва от 36 деца.
Ефективност	
BG16RFOP001-3.003-0008-C02 Модернизация и обновяване на учебната среда - гарант за повишаване качеството, привлекателността и ефективността на НАТФИЗ "Кръстю Сарафов"	Подобрената и модернизирана образователна инфраструктура допринася за повишаване качеството на образователната среда, подобряване на нейната привлекателност сред учащите и осигуряване на социално включване и равен достъп на групите в неравностойно положение, вкл. ромите и хората с увреждания, до качествена учебна среда. Резултатите показват многократно надминаване на заложените целеви индикатори - капацитетът на подпомогнатата инфраструктура обхваща 920 лица (целева стойност 550 лица), а представителите на маргинализирани групи, вкл. роми, облагодетелствани от модернизираната образователна инфраструктура, са 46 по данни от справка за студентите за социална стипендия, при целева стойност на индикатора 45 лица).
Партньорство	
BG16RFOP001-3.002-0028-C02 „Комплексни мерки за обновяване на Професионална гимназия по земеделие „Христо Ботев“ град Ямбол“	По проекта се осигурява възможност за поддържане на модерно оборудване, съпоставимо с използваното от фирмите в икономиката в сектора. Подобрената материална база спомага за подобряване на качественото практическо обучение, задържане и привличане на висококвалифицирани учителски кадри. Чрез проекта се подобрява връзката между училището и бизнеса, осигурява се подготовка на кадри необходими за развитието на земеделските производители и организации, и животновъди в региона, подобряват се условията за развитие на вече създадени партньорства и се осигурява възможност за осъществяване на проекти за подпомагане на сътрудничеството между гимназията, висши учебни заведения и образователни институции.

Добри практики

Добрите практики при подкрепата по ОПРР 2014-2020 за социално включване са следните:

- **Целенасочена подкрепа в изпълнение на стратегически документи**

Подкрепата за социално включване по ОПРР 2014-2020 се базира на национални стратегически документи в областите на социално включване и деинституционализация на деца и възрастни, образование и здравеопазване. Единствено подкрепата за социални жилища е по-неясна от гледна точка на постигане на национални или регионални цели, тъй като не е обвързана със секторна стратегия в тази област. Обвързването на подкрепата с постигането на национални цели я прави добре насочена и с ясно изразен принос към поставените цели в стратегическите документи. От друга страна, този подход позволява да се идентифицират и приоритизират конкретните бенефициенти, както и да се специфицират изискванията към инфраструктурата, която ще бъде рехабилитирана или изграждана, а от тук и параметрите на подкрепа. В същото време е възможно да се предвиди попълваща подкрепа от други програми и източници, така че да се постигнат планираните ефекти за целевите групи.

- **Отчетени са и са адресирани основните нужди**

Рехабилитацията на инфраструктурата е съпътствана от допълнителни дейности, така че да се адресират основните нужди и да се даде възможност инфраструктурата да се използва пълноценно. В Насоките за кандидатстване допустимите дейности включват не само строително-монтажни работи, но и доставка на оборудване. Това дава възможност да се обзаведат социалните жилища и центровете за предоставяне на социални услуги и да се достави необходимото оборудване и апаратура за центровете за спешна помощ и за училищата.

- **Допълняемост между мерките в програмата**

Предоставената подкрепа за социално включване се допълва от други мерки по програмата. Например подкрепата за градско развитие в зоните със социални функции допълват инвестициите в социални жилища, образователна и социална инфраструктура. Хоризонталните изисквания за достъпна среда също имат принос към подобряване на социалното включване. Мерките за градски транспорт и спортна и изграждането на спортна инфраструктура за масов спорт също имат косвен принос към социалното включване. Освен това, като част от прилагането на хоризонталните принципи при ремонта на всички обекти се отчитат възможностите и се изпълняват мерки за енергийна ефективност.

- **Допълняемост с друга подкрепа**

Интервенциите по ОПРР 2014-2020 в областта и социалната инфраструктура е предвидено да се изпълняват интегрирано с допълваща подкрепа от ОПРЧР 2014-2020. Финансирането по тези програми дава възможност за осъществяване на дейности по предоставянето на социалните услуги, включително наемане и обучение на персонал и разработване на вътрешни правила. Тази подкрепа се предоставя в първата година от работата на центровете и е ключова за осигуряване на ефективен старт на тяхната работа.

На целевите групи настанени в социални жилища се предоставя интегрирана подкрепа по ОПРЧР 2014-2020 и ОПНОИР 2014-2020 в зависимост от нуждите им – включително социално-здравни услуги, включване в заетост и обучение.

Макар за подкрепата в областта на здравеопазването и образованието да не е предвидена изрична допълваща подкрепа по други програми, на практика такава е налице. Проект, финансиран по ОПРЧР 2014-2020, предоставя възможност за обучение на персонала от спешната медицинска помощ и допълва интервенциите по ОПРР 2014-2020 за рехабилитация и оборудване на центровете за спешна помощ. Допълващи интервенции с „меки“ мерки за приобщаващо образование по ОПНОИР 2014-2020, Програмата на ЕИП и Норвежкия финансов механизъм „Местно развитие, намаляване на бедността и подобрено включване на уязвимите групи“ и държавния бюджет, надграждат интервенциите по ОПРР 2014-2020 в образователна инфраструктура.

Предизвикателства

Срещаните предизвикателства при реализацията на проектите включват:

- **Закъснения в подготовката на стратегически документи:**

Подкрепата за деинституционализация на възрастни стартира сравнително късно. Насоки за кандидатстване по процедурата[33] са публикувани на 30.03.2018 г., въпреки че съгласно Индикативната годишна работна програма на ОПРР 2014-2020 процедурата е трябвало да стартира през 2016 г. Публикуването на Насоките за кандидатстване по процедурата е трябвало да изчака приемането на Плана за прилагане на Националната стратегия за дългосрочна грижа както и одобрението на Картата на резидентните услуги и Картата на услугите за подкрепа в общността.

[33] BG16RFOP001-5.002 „Подкрепа за деинституционализация на социалните услуги за възрастни и хора с увреждания“

- **Обществени нагласи срещу реализацията на проекти за социални жилища:**

В някои общини са постъпили възражения срещу реализацията на проекти за социални жилища и настаняване на маргинализирани групи в тях, поради опасения, че тези групи могат да нарушат създадения обществен ред и да предизвикат проблеми. Например в община Габрово не са били изградени социални жилища, поради силно обществено недоволство.

- **Затруднения да се намерят подходящи сгради и терени, които да отговарят на изискванията при изграждане на социална инфраструктура**

Част от общините са били затруднени да намерят подходящи сгради или терени за изграждане на предвидената социална инфраструктура. Поради тази причина някои общини не са подали проектни предложения. В тази връзка би могло да се преразгледат част от изискванията, така че да се облекчат общините, без да се компрометира качеството на услугите. Също така би могло да се осигури по-голямо разбиране и гъвкавост в някои частни случаи. Например при проект за „Кризисен център за жени, жертви на домашно насилие“ в град Пловдив една част от сградата се ползва от Българския червен кръст (безвъзмездно ползване) и поради това част от финансирането по проекта не е признато от УО.

- **Трудности при дефиниране и обосновка на режимите на държавна помощ**

Предизвикателство по отношение приложимия режим на държавна помощ представляват инвестициите в социални жилища, които се разглеждат като услуги от общ икономически интерес[34]. Прилагането на режима е свързано с трудности за общините, поради това че те отговарят за възлагането на предоставянето на този вид социални услуги и едновременно с това услугите се предоставят от самите общини. С цел да се улеснят общините УО на ОПРР 2014-2020 публикува „Указания за осигуряване на съответствие на проектите за социални жилища по ОПРР 2014-2020 с приложимия режим по държавна помощ и за съдържание на актовете за възлагане на услуги от общ икономически интерес“.

- **Затруднения за реализацията на проектите поради нарасналите цени**

Поради инфлацията в последните години и нарасналите цени на стоките и услугите, заложените в насоките тавани за финансиране и съответно бюджетите на проектите не могат да вместят увеличените разходи. Това налага бенефициентите да търсят допълнително финансиране или да купуват оборудване и услуги с по-ниско качество.

[34] Решение на Комисията от 20 декември 2011 година относно прилагането на член 106, параграф 2 от Договора за функционирането на Европейския съюз за държавната помощ под формата на компенсация за обществена услуга, предоставена на определени предприятия, натоварени с извършването на услуги от общ икономически интерес (ОВ L 7 от 11.1.2012 г.)

Същото се отнася и за разходите за допълващите „меки“ мерки по ОПРЧР. Парите за договорените услуги (режийни и възнаграждения на персонала) в обектите от социалната инфраструктура не стигат. В тази връзка, с ПМС № 290 от 27 септември 2022 г. е приета методика[35], с която е дадена възможност да се преизчислят разходите, съобразно ръста на цените и съответно да се компенсират бенефициентите.

Трудности се изпитват и да се осигури опитен персонал поради нарасналите нива на възнаграждение в областта на образованието, което води до отлив на интерес към работа в центровете за социални услуги за сметка на училищата.

- **Отчитане на ползите за маргинализираните групи.**

Отчитането на подкрепата за маргинализираните групи, чрез някои от заложените в ОПРР 2014-2020 индикатори, не дава надеждна информация за постигнатите резултати. Това са следните индикатори:

- „Представители на маргинализирани групи, включително роми с подобрени жилищни условия“;
- „Представители от маргинализирани групи, включително роми, които се ползват от модернизирана социална инфраструктура“;
- „Представители на маргинализирани групи, включително роми, облагодетелствани от модернизирана образователна инфраструктура“;
- „Население, ползващо подобрени социални услуги“;
- „Брой хоспитализации годишно“.

По отношение на образователната инфраструктура, съгласно изискванията на МРРБ, заложени още при изготвяне на ОПРР 2014-2020, този индикатор се отчита на база на справка от директорите на училищата, които записват броя на учениците. Такава информация е субективна, защото няма заложени критерии, по които директорът определя кои деца са в риск или са социално слаби. Такава информация се събира само в АСП, с цел отпускане на социални помощи на нуждаещите. Отчитането на индикатора за маргинализираните групи става на база на декларации, които самите семейства подават към директора на училището и в които се самоопределят. В други случаи (Ямбол и Хасково) информацията за социално слабите ученици се получава по линия на учениците, получаващи стипендии.

Отчитането на лицата, които се ползват от модернизирана социална инфраструктура, в повечето случаи става на база на информацията, подадена от АСП за целевата група.

При отчитане на подкрепата за ромите затрудненията са свързани с това, че няма официална информация за това дали дадено лице е ром или не, ако то не се самоопредели като такова. Ромите се отчитат на база на самоопределилите се като

[35] Методика за изменение на цената на договор за обществена поръчка в резултат на инфлация

роми, при картотекирането за социални помощи в АСП. Това съответно отново дискредитира достоверността на отчетените с индикаторите данни.

При отчитане на населението, ползващо се от подобрени социални услуги, съгласно насоки на УО на ОПРР 2014-2020, се отчитат не само лицата, получаващи съответната услуга, но и членове на техните семейства и близки в пет годишен период на работа на центровете за предоставяне на социални услуги. Макар това от една страна да е в съзвучие с цялостните ефекти от подкрепата, но от друга води до резултати, с които е трудно да се измери директният ефект от програмата.

Индикаторът за резултат за брой хоспитализации годишно е чувствителен към външни за програмата фактори и не може да се използва като надежден източник за постигнатите по програмата резултати.

- **Забавяния при провеждане на големи по обем обществени поръчки за много обекти**

Провеждането на големи по обем обществени поръчки за много обекти води до затруднения и забавя изпълнението на проектите. Това е основната причини за закъсненията в рехабилитацията за центовете за спешна медицинска помощ. МЗ стартира обществени поръчки на лотове, като групира центровете на регионален принцип. Провеждането на големите обществени поръчки отнема значително време, а при провал на една от поръчките, голям брой обекти остават в закъснение.

Също така при МОН, като бенефициент по процедурата за реконструкция на професионалните училища, е трябвало да проведе обществени поръчки за 102 училища, което води до голяма натовареност. Първата обществена поръчка на МОН е обявена за „Модернизация на образователната инфраструктура в Професионална гимназия по земеделие „Тодор Рачински“, гр. Генерал Тошево. Останалите училища са били обявени в една обществена поръчка, за много голяма сума, необходима за изпълнение на заложените дейности. Това е довело и до голям брой на кандидатстващите изпълнители, както и до двегодишен период за разглеждането на обществената поръчка от Комисията. В резултат около 1/3 от строителните фирми, които са кандидатствали по тази обществена поръчка първоначално, са се отказали. Към края на 2021 г. 43 училища са били реконструирани и модернизирани по тази обществена поръчка, за 21 училища е била обявена обществена поръчка през 2020 г., а за 15 училища предстои обявяване на нова обществена поръчка.

Заключения и препоръки

Заключения

Приносът на ОПРР 2014-2020 към социалното включване се състои в изграждане и обновяване на социална, здравна и образователна инфраструктура. Подкрепените по програмата интервенции в градска среда, градски транспорт и подобряване на условията за практикуване на масов спорт също имат косвен положителен принос към социалното включване. Положителен ефект имат и хоризонталните мерки за подобряване достъпността на средата, които се изпълняват при всички интервенции, подкрепени от ОПРР.

Към януари 2023 г. ОПРР 2014-2020 има съществен принос в обновяването и изграждането на образователна инфраструктура, където по-голяма част от проектите на общините са приключили. Постигнатите стойности на индикаторите за продукт и за резултат сочат добър напредък при обновяването на образователната инфраструктура, особено по ПО1. Обновени са 172 училища и детски градини в 39 общини, 74 сгради на 58 професионални и специализирани училища, 2 училища по изкуства, 3 спортни училища и 11 университета. От обновената инфраструктура ще могат да се ползват над 196 000 деца и младежи, от които около 7% са представители на маргинализирани групи и роми.

Изградена е повече от половината от инфраструктурата за деинституционализация на деца на общините, като общият капацитет на подпомаганата инфраструктура към януари 2023 г. е 7127 деца. Проектите на МЗ за центрове за специални постоянни медицински грижи са все още в изпълнение. При деинституционализация на възрастни приносът за сега е по-малък поради по-късното стартиране на изграждането на инфраструктурата. Изградени са 4 от планираните 6 центъра за услуги в общността за подкрепа на лица с различни форми на деменция, които ще обслужват общо 160 лица в нужда и техните семейства. Към януари 2023 г. са изградени 48 от планираните 66 центъра за резидентни услуги, които обслужват 720 лица. Сравнително слаб е приносът на програмата към настаняване на лица в нужда в социални жилища и социална инфраструктура в общините, тъй като голяма част от проектите са в изпълнение.

В областта на здравеопазването ОПРР 2014-2020 има съществен принос за осигуряване на оборудване за нуждите на лечението на COVID-19 и линейки за спешна помощ, но поради закъснения в ремонта на центровете за спешна помощ, приносът към подобряване на услугата е все още много по-малък от предвидения.

На база на разчети от сключените договори, всички заложени индикатори се очаква да бъдат постигнати към 2023 г., като някои вероятно ще бъдат преизпълнени.

Отчитането на подкрепата за маргинализираните групи чрез някои от заложените в ОПРР 2014-2020 индикатори не дава надеждна информация за постигнатите резултати. Социално слабите лица или лицата, принадлежащи към ромския етнос е трудно да се идентифицират, ако те самите не се определят като такива. Индикаторът за население, ползващо се от подобрение социални услуги, се отчита на база на разчети по данни на АСП, а индикаторът за брой хоспитализации годишно е чувствителен към външни за програмата фактори и не може да се използва като надежден източник за измерване на ефектите от програмата. С допълнените методически указания на МРРБ за изпълнение на договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по ОПРР от юли 2022 г. се поставят изисквания за предоставяне на информация от бенефициентите за методите за отчитане на индикаторите и източниците. Това ще улесни УО при анализа на резултатите. Подходът за предоставяне на подкрепа по ОПРР 2014-2020 за социално включване като цяло е ефективен. Той дава възможност за приоритизиране на инвестициите и насочването им към конкретни бенефициенти, съгласно национални стратегически документи. Мерките за изграждане на социална инфраструктура са съгласувани с МТСП, с цел да се осигури съгласуваност с нуждите. Единствено подкрепата за социални жилища е по-неясна от гледна точка на постигане на стратегически цели, тъй като не е обвързана със секторна стратегия в тази област.

Рехабилитацията на инфраструктурата е съпътствана от мерки за оборудване на центровете и обзавеждане на социалните жилища и училищата, така че инфраструктурата да се използва пълноценно. Въпреки това, ресурсът като цяло е ограничен, тъй като целта е била подкрепата да стигне до максимален брой потенциални бенефициенти. Това често налага някои от бенефициентите, особено в областта на образователната инфраструктура, да инвестират допълнителни средства за постигане на желаните ефекти.

При инвестициите в социални жилища и социална инфраструктура е предвидена комбинация с „меки“ мерки от други програми, което води до по-добри ефекти за целевите групи и по-добра устойчивост. Макар при инвестициите в здравеопазването и образованието да не са предвидени допълващи мерки, на практика се осъществяват такива чрез проекти, финансирани по ОПРЧР, ОПНОИР, Програмата на ЕИП и Норвежкия финансов механизъм „Местно развитие, намаляване на бедността и подобрено включване на уязвимите групи“ и държавния бюджет.

Координацията с други институции и заинтересовани страни като цяло е ефективна с възможности за по-добро времево съгласуване и по-голяма гъвкавост за структуриране и преструктуриране на социалните услуги съгласно нуждите. НССЕИВ, както и НСОРБ и неправителственият сектор могат да бъдат по-добре консултирани в процеса на програмиране на бъдеща подкрепа що се касае до жилищните проблеми на ромите.

При реализиране на подкрепата се срещат редица предизвикателства като: забавяне в изпълнението, породено от различни причини и затруднения при реализацията на проектите поради нарасналите цени.

Провеждането на големи обществени поръчки за множество обекти създава затруднения и води до забавяне (центровете за спешна медицинска помощ, училища). В тази връзка е препоръчително да се потърсят по-ефективни възможности за реализация на подкрепата.

Също така част от общините са били затруднени да намерят подходящи сгради или терени за изграждане на предвидената социална инфраструктура. В тази връзка може да се преразгледат част от изискванията, така че да се използват максимално възможностите на съществуващия сграден фонд в общините без да се компрометира качеството на услугите. В други случаи, поради недобри разчети, както в картите на услугите, така и от страна на общините, се изпитват затруднения при предоставяне на услугите поради липса на достатъчен брой потребители на услугата. Картите на резидентните услуги и картите на услугите за подкрепа в общността за деца и възрастни е необходимо да бъдат осъвременявани на определен период от време, за да се гарантира тяхната актуалност към момента на предоставяне на подкрепа.

Поради инфлацията в последните години и нарасналите цени на стоките и услугите, заложените в насоките тавани за финансиране и съответно бюджетите на проектите не могат да вместят увеличените разходи. Това налага бенефициентите да търсят допълнително финансиране или да купуват оборудване и услуги с по-ниско качество. Очаква се трудностите, породени от инфлацията, да бъдат смекчени с предоставената възможност след приемане на ПМС № 290 от 27 септември 2022 г. за преизчисляване на разходите, съобразно ръста на цените.

Прилагането на хоризонталните политики в рамките на ОПРР 2014-2020 е унифицирано и касае всички интервенции, включително тези за подобряване на социалното включване на уязвими групи. Прилагането на политиките се разглежда във всички етапи: планиране, подбор и оценка на мерките.

Препоръки

Препоръките са представени в таблицата по-долу.

Таблица 17. Препоръки и предложени подходи за отразяването им

№	Извод	Препоръка	Подход за отразяване
1.	Подкрепата за социални жилища не е обвързана със секторна стратегия в тази област. Тя има маргинален ефект и много малък	За постигане на по-добър ефект бъдещите инвестиции в областта на социалните жилища е добре на се базират на	УО да комуникира установените нужди на ниво политико-правещи

	принос за решаване на жилищните проблеми на ромската общност. Решаването на жилищните проблеми на ромите се нуждае от нов подход. Липсва законово определение за „социално жилище“.	законова регламентирани изисквания към общините за предоставяне на социални жилища, задълбочени анализи на местно ниво и секторна стратегия, в която са отчетени нуждите и която е разработена с консултация с основните заинтересовани страни. Да се преосмисли и прецизира подходът за решаване на жилищните проблеми на ромите, съобразно новата „Националната стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите 2021-2030“.	дирекции в МРРБ и МТСП. Бъдещата подкрепа по ПРР 2021-2027 да е обвързана със заложени стратегически цели в тази област.
2.	Провеждането на големи обществени поръчки за строително-монтажни работи на множество обекти създава затруднения и води до забавяне в изпълнението на проектите. В тази връзка е препоръчително да се потърсят по-ефективни възможности за реализация на подкрепата.	Да се оценят рисковете от централизирано търгуване на голям брой строителни обекти. Да се обмислят други възможности, като например (1) делегирани бюджети през министерствата; (2) включването на нови бенефициенти или партньори в проектите, така че да могат да провеждат самостоятелно обществени поръчки и да следят за ефективното изпълнение на СМР.	Препоръката да бъде взета предвид от УО при програмиране на процедури в рамките на ПРР 2021-2027.
3.	Част от общините са били затруднени да намерят подходящи сгради или терени за изграждане на предвидената социална инфраструктура. Друга част изпитват затруднения при предоставянето на услугата, поради недостатъчно търсене. Отчитат се трудности за набиране и задържане на	УО на ОПРР да обсъди с МТСП и НСОРБ срещаните затруднения при осъществяване на проектите за социално включване и използването на инфраструктурата с цел да се потърсят общи решения.	УО на ОПРР да събере допълнителна информация от общините и НСОРБ за срещани проблеми при изпълнение на проектите, свързани с изграждането на социална инфраструктура и

	квалифициран персонал за предоставяне на социалните услуги. Картите на услугите се нуждаят от периодично актуализиране, за да отговорят на промени в средата.		да обсъди съвместно с МТСП и НСОРБ възможни решения.

Приложения

Приложение 1. Списък на използваната информация

1. Регламент (ЕС) № 1301/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно Европейския фонд за регионално развитие и специални разпоредби по отношение на целта „Инвестиции за растеж и работни места
2. ОПРР 2014-2020 г. и изменения към нея
3. Закон за социалните услуги
4. Националната стратегия за дългосрочна грижа
5. План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа
6. Национална здравна стратегия 2020 и План за действие към нея
7. Концепция за развитие на спешната медицинска помощ в Р. България
8. Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“
9. Актуализирания план за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“
10. Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)
11. Концепция за развитие на системата за спешна медицинска помощ в Република България 2014 – 2020 г.
12. Концепцията за преструктуриране на болничната помощ на Република България
13. Индикативни годишни работни програми по ОПРР 2014-2020 г. и изменения към тях
14. Годишни доклади за изпълнение на ОПРР 2014-2020 г.
15. Насоки за кандидатстване по обявените процедури
16. Протоколи от заседанията на Комитета за наблюдение на ОПРР 2014-2020
17. Данни от ИСУН – данни за финансовото изпълнение и индикатори, данни за подкрепените проекти
18. Статистически данни от НСИ
19. Информация от интернет страницата на ОПРР 2014-2020 и на бенефициенти.

Приложение 2. Разгледани проекти в подкрепа на социалното включване на маргинализирани групи

Проект: BG16RFOP001-1.020-0003-C03 „Изграждане на социално жилище за настаняване на уязвими групи на територията на кв. Гозница гр. Ловеч.“
Процедура: BG16RFOP001-1.020 Изпълнение на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020-Ловеч
Обща стойност: 2 129 872,31 лв. **Период на изпълнение**: 21.05.2018 – 11.09.2020
Бенефициент: Община Ловеч
Нужди: Лошо състояние на материалната база на социалната инфраструктура; ниско ниво на енергийна ефективност, липса на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания до жилищата, пространствена сегрегация на обитателите на социалните жилища в общината. **Изпълнени дейности**: СМР за реконструкция и въвеждане в експлоатация на пет етажно общежитие в кв. „Гозница“, гр. Ловеч със социални жилища за настаняване на уязвими групи от населението. Обособени са 49 апартамента и един офис на управител. Изпълнени са мерки за повишаване на енергийната ефективност на сградата, ремонт на фасади, покрив, ново евакуационно стълбище. Реализирани са мерки за достъпна среда, монтиран е нов асансьор. Цялостен вътрешен ремонт, нова отоплителна система и вентилация на сградата, соларна инсталация за битова гореща вода (БГВ). Рехабилитирано и озеленено е околоблоковото пространство. Доставено е обзавеждане и оборудване на апартаментите и офиса на управителя, покриващо минималните битови условия на ползвателите.
Постигнати резултати и ефекти: Изградени са съвременни социални жилища с минимално необходимите условия за подкрепа на ползвателите. Обекта има издадено удостоверение за въвеждане в експлоатация от август 2020г, обитатели са настанени още същия месец.

Социални жилища в кв. „Гозница“, гр. Ловеч преди ремонта

Социалните жилища след ремонта

Социалните жилища след ремонта

Приложени добри практики	
Въздействие: Проектът въздейства върху широк кръг уязвими групи и повишава качеството на живот и социалното включване на маргинализираните групи. По проекта са сключени 45 договора, настанени са 134 лица, част от които ромски семейства - 5 са многодетни семейства, 13 самотни родители, 15 семействата с деца с трайни увреждания, настанени в апартаменти адаптирани за техните нужди.	**Устойчивост**: Обстановката е семейна, купени са нови мебели, обитателите поддържат помещенията и сградата. Общината има сключени договори по ОПРЧР и ОПНОИР за социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Прилагат се интегрирани мерки за подобряване достъп до образование и придобиване на професионална квалификация, трайна интеграция на пазара на труда, професионално консултиране и намиране на работа.

Проект: BG16RFOP001-1.030-0006-C03 „Изграждане на Център за работа с деца на улицата, гр. Кюстендил“
Процедура: BG16RFOP001-1.030 Изпълнение на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020-Кюстендил
Обща стойност: 921 604,89 лв. **Период на изпълнение**: 04.05.2018 – 28.02.2020
Бенефициент: Община Кюстендил
Нужди: Да се подкрепи осигуряването на инфраструктура, предоставяща комплекс от здравни, социални и образователни услуги, насочени към децата и техните семейства. **Изпълнени дейности**: Изграден е център за работа с деца на улицата, доставено и монтирано е обзавеждане и оборудване.
Постигнати резултати и ефекти: Сградата е разположена в жилищен район, в близост до централната градска част, с изградена достъпна архитектурна среда. В близост има поликлиника, в съседство е сградата на Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи (ЦНСТДМ), детска градина и училища. Изграденият център за работа с деца е въведен в експлоатация през март 2020 г. Обзаведени са: помещение за първоначален прием; три помещения за обучителни занимания (едно с капацитет до 30 и две – за 15 до 20 лица), дневна; салон за игри и физически занимания (до 10 лица); 4 ателиета по интереси (капацитет от 5 лица); медицински кабинет, столова (до 30 лица), санитарни помещения; кабинети и помещения за персонала - 5 броя, складови помещения.

Център за работа с деца от улицата
гр. Кюстендил преди ремонта

Център за работа с деца от улицата
гр. Кюстендил след ремонта

Център за работа с деца улицата
гр. Кюстендил след ремонта

Приложени добри практики	
Допълняемост: Услугата осигурява закрила и защита на децата на улицата чрез подкрепа в сигурна и стабилна семейна среда, предоставяне на дневна грижа и придобиване на социални умения, като същевременно допълва другите социални услуги в общината. Разкриването на центъра е заложено с решение на общинския съвет в „Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2014 - 2020 г“, приетия годишен план за развитие на социалните услуги в община Кюстендил за 2021г. определя капацитет на центъра от 20 потребители. За момента услугата се ползва от 36 деца.	Ефективност: Проектът е приключил предсрочно. Определената стойност на индикатора за продукт „Население, ползващо подобрените социални услуги” в община Кюстендил от 670 лица представя сумарно броя на представителите на целевата група на потенциалните ползватели. По проекта е сключен договор за подкрепа по ОПРЧР по процедура „Интегрирани действия за устойчиво градско развитие”. Персоналът на центъра подпомага децата и семействата им чрез социална работа и психологическо консултиране, осигуряване на достъп до здравни услуги, обучение, административни услуги – подготовка и подаване на документи за училище и работа.

Проект: BG16RFOP001-1.003-0003-C01 „Подобряване на социалната инфраструктура в община Пловдив“

Процедура: BG16RFOP001-1.003 Изпълнение на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020-Пловдив

Обща стойност: 2 120 718,42 лв. **Период на изпълнение**: 24.03.2017 – 24.09.2019

Бенефициент: Община Пловдив

Нужди: Осигуряване на по-качествена социална инфраструктура в община Пловдив, чрез предоставяне на ефективни социални услуги в общността и последващо намаляване на съществуващите форми на социално изключване.

Изпълнени дейности: Ремонтиран е съществуващият Кризисен център за жени, жертви на домашно насилие и е изграден Център за временно настаняване на лица и семейства. **Кризисен център** – ремонт на сграден фонд, внедрени мерки за енергийна ефективност, изградена е рампа за достъп, нов асансьор., ограда и нова прощадкова ВиК мрежа за обекта, благоустроено и обзаведено е прилежащото дворно място. **Център за временно настаняване** – внедрени мерки за енергийна ефективност, благоустроено дворно пространство, поставен е асансьор, ремонт на ВиК мрежа. Доставено е обзавеждане и оборудване на обектите, съгласно договорните спецификации.

Постигнати резултати и ефекти:

1. Ремонтиран е съществуващият Кризисен център за жени, жертви на домашно насилие – гр. Пловдив. В момента услугата се ползва от 9 човека.
2. Изграден е Център за временно настаняване на лица и семейства. В момента услугата се ползва от 25 човека.

Център за временно настаняване на лица и семейства след ремонта

Кризисен център, след ремонта

Кризисен център, след ремон

Приложени добри практики

Въздействие:

Обновените и изградените обекти допринасят за дългосрочни ефекти и дават повече и подобрени възможности (капацитет) за защита, социална сигурност, задоволяване на ежедневните потребности, консултиране и информиране на различни целеви групи (жени, жертви на домашно насилие и техните деца; бездомни; деца на улицата; социално слаби лица и безработни; деца от социално слаби семейства; лица с физически увреждания и лица от ромски произход).

Устойчивост:

Центърът за временно настаняване на лица и семейства функционира от октомври 2019. Общината има сключен договор- по ОПРЧР - по процедура Интегрирани действия за устойчиво градско развитие и прилагане на мерки за подкрепа чрез обучение на персонала в центъра за временно настаняване, осигуряване на подслон, място за социална интеграция и адаптация на хора, в неравностойно положение, оказване съдействие на потребителите за получаване на медицински услуги; съдействие за подготовка и подаване на документи пред НОИ, ТЕЛК, регистрация в Бюрото по труда, включване в курсове за квалификация други обучителни курсове за намиране на работа.

Проект: **BG16RFOP001-3.002-0001-C04 „Модернизация на образователната инфраструктура в Професионалната гимназия по земеделие „Тодор Рачински“ – гр. Генерал Тошево“**
Процедура: BG16RFOP001-3.002 Подкрепа за професионалните училища в Република България
Обща стойност: 1 299 999,99 лв. **Период на изпълнение**: 09.11.2016 – 23.12.2019
Бенефициент: Министерство на образованието и науката
Нужди: Осигуряване на по-добри условия за обучение и привлекателна среда за развитие и придобиване на квалификация на професионални кадри за селското стопанство, основен отрасъл в област Добрич. **Изпълнени дейности**: Обновен е основният двуетажен училищен корпус и физкултурният салон на училището. Изпълнени са мерки за енергийна ефективност, цялостна подмяна на отоплителната, електро и ВиК инсталации, адаптирани са санитарните възли и са създадени условия за достъп на хора с увреждания. Изградена е нова канализационна връзка с градската канализация, поради липса на такава до момента. Извършено е освежаване на прилежащото дворно пространство, асфалтиране, подмяна на съществуващите тротоарни плочки и изграждане на спортна площадка.
Постигнати резултати и ефекти: Извършени са дейности по проектиране, строителство, реконструкция, обновяване и модернизиране на образователна инфраструктура в професионалната гимназия по земеделие. Издадено е удостоверение за въвеждане на обекта в експлоатация.

Основен корпус на ПГ след ремонта

Основен корпус на ПГ след ремонта

Основен корпус на ПГ с ремонта

Приложени добри практики	
Иновативност: Професионалната гимназия по земеделие е единствената ПГ в общината и е уникална за региона. Изграден е кабинет по информатика и информационни технологии в професията. Въведени са интерактивни методи на обучение и са закупени 30 нови компютри, интерактивни дъски, 3 екрана за прожектиране. Закупено е ново оборудване за физкултурния салон и спортната площадка.	**Ефективност:** Обновяването на материалната база на училището и закупуването на ново оборудване води до по-активно обучение и реализацията на учениците на пазара на труда. Надминати са заложените целеви стойности на индикаторите по проекта, като капацитетът на подпомогнатата инфраструктура обхваща 598 лица (при целева стойност 230 лица), а представителите на маргинализирани групи, вкл. роми, облагодетелствани от модернизираната образователна инфраструктура, са 49, (при целева стойност на индикатора 19 лица).

Проект: **BG16RFOP001-3.003-0008-C02 Модернизация и обновяване на учебната среда - гарант за повишаване качеството, привлекателността и ефективността на НАТФИЗ "Кръстю Сарафов"**

Процедура: BG16RFOP001-3.003 Подкрепа за висшите училища в Република България

Обща стойност: 3 018 750,16лв. **Период на изпълнение**: 25.10.2016 – 25.03.2020

Бенефициент: Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстю Сарафов“

Нужди: Насърчаване на връзката между професионалното образование, висшето образование и реалния сектор, с оглед създаване на условия за развитие на личностни и професионални знания и умения чрез обновление и модернизация на образователната инфраструктура на НАТФИЗ „Кръстю Сарафов“.

Изпълнени дейности: Обновен е основният корпус и покрив на сградата. Основен ремонт на остъклените ателиета, аула, куклен театър, 2 студиа на учебен телевизионен център, увеличени на 5 аудитории за студенти, нови учебни зали, 6 помещения за монтаж, 2 гримьорни. Изпълнени са мерки за енергийна ефективност, адаптиране на санитарни възли и създаване на условия за достъп за хора с увреждания. Извършен е основен вътрешен ремонт. Подменени са общи електрически инсталации в сградата. Изградена е обща ОВК инсталация, обща ВиК инсталация в сградата. Извършена е доставка на оборудване и обзавеждане.

Постигнати резултати и ефекти:

Извършени са дейности по проектиране, строителство, реконструкция, обновяване и модернизиране на образователна инфраструктура на Академията.

Фасада на сградата

Партер

Аула

Учебен TV център

Приложени добри практики

Иновативност:	**Ефективност:**
Доставено е оборудване и обзавеждане, свързано с прилагане на съвременни интерактивни методи на обучение. Доставено е специализирано оборудване - нова озвучителна и осветителна система на Аулата, 2 бр. озвучителни тела, пулт, 4 бр. микрофони, таблетен компютър, 5 бр. прожектори, мултимедиен проектор. Нови столове за кукления театър (90 бр.)и аулата (150 бр.), маси, 10 бр. бюра, 20 бр. шкафове, канапета и масички за кътове с меко сядане, 6 бр. бели дъски за учебните зали, голяма бяла дъска за Аула.	Подобрената и модернизирана образователна инфраструктура допринася за повишаване качеството на образователната среда. Резултатите показват многократно надминаване на заложените целеви индикатори - капацитетът на подпомогнатата инфраструктура обхваща 920 лица (целева стойност 550 лица), а представителите на маргинализирани групи, вкл. роми, облагодетелствани от модернизираната образователна инфраструктура, са 46 по данни от справка за студентите за социална стипендия, целева стойност на индикатора 45 лица).

Проект: **BG16RFOP001-3.002-0028-C02 „Комплексни мерки за обновяване на Професионална гимназия по земеделие „Христо Ботев“ град Ямбол“**

Процедура: BG16RFOP001-3.002 Подкрепа за професионалните училища в Република България

Обща стойност: 1 299 840,80 лв. **Период на изпълнение**: 08.12.2016 – 05.11.2018

Бенефициент: Община Ямбол

Нужди: Обновяване на сградата и дворното пространство към нея и осигуряване на по-добри условия за обучение и привлекателна среда за развитие и получаване на качествено професионално образование.

Изпълнени дейности: Изготвен инвестиционен проект, извършени СМР за обновяване и модернизиране на сградата, учебните кабинети, общежитието и дворното пространство към училищната сграда. Въведени са мерки за енергийна ефективност Монтиран е подемник за инвалиди и е осигурена достъпна среда в училището. Ремонтирана е оградата на обекта и е обновено училищното игрище.

Постигнати резултати и ефекти:

Извършени са дейности по проектиране, строителство, реконструкция, обновяване и модернизиране на образователна инфраструктура в професионалната гимназия по земеделие. Издадено е удостоверение за въвеждане на обекта в експлоатация.

Фасада на училището преди ремонта

Фасада на училището след ремонта

Общежитие преди ремонта

Общежитие след ремонта

Приложени добри практики

Партньорство:

По проекта се осигурява възможност за поддържане на модерно оборудване, съпоставимо с използваното от фирмите в икономиката в сектора. Подобрената материална база спомага за подобряване на качественото практическо обучение, задържане и привличане на висококвалифицирани учителски кадри. Чрез проекта се подобрява връзката между училището и бизнеса, осигурява се подготовка на кадри необходими за развитието на земеделските производители и организации, и животновъди в региона, подобряват се условията за развитие на вече създадени партньорства и се осигурява възможност за осъществяване на проекти за подпомагане на сътрудничеството между гимназията, висши учебни заведения и образователни институции.

Въздействие:

Проектът цели подобряване на условията на образователната институция и осигуряване на условия на различни социални групи, вкл. маргинализирани общности и групи в неравностойно положение, за обучение, развитие и интегриране в образователната и социална среда.

Обновяването на материалната база на училището и общежитието (третия етаж от училището) включва закупуване на нови учебни чинове/ маси, столове, учителски бюра, подмяна на обзавеждането на учителската стая, подмяна на легловата база и мебели в общежитието. Тези модернизации ще доведат до цялостно подобряване на учебния процес, по-активно обучение и реализацията на учениците на пазара на труда.

Проект: **BG16RFOP001-3.002-0013-C01 „Създаване на условия за качествено професионално образование чрез подобряване на сградния фонд и материалната база на Професионална гимназия за дървообработване и строителство „Цар Иван Асен II", гр. Хасково"**

Процедура: BG16RFOP001-3.002 Подкрепа за професионалните училища в Република България

Обща стойност: 1 399 199,64 лв. **Период на изпълнение**: 08.12.2016 – 31.05.2019

Бенефициент: Община Хасково

Нужди: Обновяване и реконструкция на два под-обекта към ПГДС – „Учебен корпус № 2 Общежитие" и „Работилници по дървообработване".

Изпълнени дейности: Изпълнените по проект дейности са реконструкция, обновяване и въвеждане на мерки за енергийна ефективност на сградния фонд за двата под-обекта. Дейностите по под-обект „Работилници" включват още газификация на котелното, нови котли и нови горелки. Дейностите по под-обект „Общежитие" включват още реконструкция на вътрешни сградни инсталации - електро, ВИК, ОВ с котелно, пожароизвестителна инсталация, хидроизолация на покрив. Подобрен е достъпа на хора с увреждания до образователната инфраструктура, чрез инсталиране на верижен транспортьор и монтиран подемник за инвалиди.

Постигнати резултати и ефекти:

Извършени са дейности по проектиране, строителство, реконструкция, обновяване и модернизиране на образователна инфраструктура в професионалната гимназия по земеделие. Завършени са строително-монтажните дейности и строежът е въведен в експлоатация.

общежитие преди ремонта

общежитие след ремонта

работилница преди ремонта

работилница след ремонта

Приложени добри практики

Въздействие:	**Ефективност:**
Подобрената материална база спомага за подобряване в дългосрочен план на качеството на учебната среда и условията за обучение. Дейностите са осигурили подходящи условия за обучение, като в„Учебен корпус № 2 Общежитие" има 24 учебни стаи, в които учат общо 624 ученика, от които 120 ученици ползват ученическото общежитие с 40 стаи.	Оптимизиран е учебният процес, повишена е мотивация сред учащите за по- добро и по- активно обучение и реализация на пазара на труда. Постигнати се целевите стойности на индикаторите, като капацитетът на подпомогнатата инфраструктура обхваща 624 лица, а представителите на маргинализирани групи, вкл. роми, облагодетелствани от модернизираната образователна инфраструктура са 153 лица.

Проект: BG16RFOP001-5.002-0023-C01 "Създаване на Център за грижа за лица с умствена изостаналост в с. Имренчево, община Велики Преслав"
Процедура: BG16RFOP001-5.002 „Подкрепа за деинституционализация на социалните услуги за възрастни и хора с увреждания”
Обща стойност: 582 951,67лв. **Период на изпълнение**: 15.01.2019 – 14.09.2020
Бенефициент: Община Велики Преслав
Нужди: Осигуряване на необходимата инфраструктура за разкриване на нова социална услуга в община Велики Преслав, насочена към възрастни лица с увреждания, съгласно предвиденото в Картата на резидентните услуги и Картата на услугите за подкрепа в общността. **Изпълнени дейности**: Пристрояване към съществуваща сграда, цялостна подмяна на покрив, дограма, външна топлоизолация, ремонт на ел. инсталации, цялостна подмяна на ВиК инсталация, изграждане на отоплителна инсталация с котел на пелети, изграждане на соларна инсталация за БГВ. Благоустрояване и озеленяване на дворно пространство. Доставка на оборудване и обзавеждане - мебели, кухненско и медицинско оборудване, комютърна техника.
Постигнати резултати и ефекти: Сградата е въведена в експлоатация през юни 2020г., разположена е близо до центъра на с. Имренчево, общ. Велики Преслав. Състои се от 7 спални помещения със санитарни възли, дневна стая, стая за персонала, перално и складово помещение и кухня с трапезария.

Център преди ремонта

Център след ремонта

Център след ремонта

Приложени добри практики	
Допълняемост: Тази услуга разширява предлаганите до момента социални услуги и обществени грижи и гарантира социално включване в дългосрочен план на лица, живеещи в изолация поради постоянната нужда от обгрижване.	**Въздействие**: Проектът е приключил предсрочно, очаква се настаняване на потребители. Създадената услуга е за 15 потребители (13 подвижни и 2 лежащо болни) за период от 1 година. Общината е сключила договор по ОПРЧР за допълващи мерки: „Нова дългосрочна грижа за възрастните хора и хората с увреждания – Етап 2 – предоставяне на нови услуги“, включващи организация по прехвърлянето на потребителите от Дом за лица с умствена изостаналост, с. Лозево в ЦГЛУИ, набиране и обучение на персонал.

Проект: BG16RFOP001-5.002-0014-C01 "Дългосрочна грижа и достоен живот за хората с увреждания в Община Кюстендил"

Процедура: BG16RFOP001-5.002 „Подкрепа за деинституционализация на социалните услуги за възрастни и хора с увреждания"

Обща стойност: 2 218 150,49лв. **Период на изпълнение**: 07.02.2019 – 03.02.2021

Бенефициент: Община Кюстендил

Нужди: Осигуряване на социална инфраструктура за предоставяне на нови качествени социални услуги за лицата с увреждания в общността, съгласно Картата на резидентните услуги и Картата на услугите за подкрепа в общността;

Изпълнени дейности: По проекта са изградени четири центъра в самостоятелно обособени сгради, ново строителство. Дневният Център за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства е в гр. Кюстендил и има капацитет 40 места, а трите центъра за грижа за лица с умствена изостаналост се намират в с. Вратца, разположени са в съседни поземлени имоти и имат капацитет от по 15 места всеки.

Постигнати резултати и ефекти: По проекта са изградени един дневен център за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства и три центъра за грижа за лица с умствена изостаналост на територията на община Кюстендил. Обектите имат издадени удостоверения за въвеждане в експлоатация.

Център за грижа за лица с умствена изостаналост

Център за грижа за лица с умствена изостаналост

Център за грижа за лица с умствена изостаналост

Приложени добри практики

Допълняемост: Услугата допълва предлаганите до момента социални услуги и допринася за създаване на условия за независим и достоен живот на хората с увреждания чрез предоставянето на качествени, достъпни и устойчиви услуги за дългосрочна грижа, съобразени с индивидуалните нужди на потребителите. Модернизацията на социалната инфраструктура ще повиши качеството на живот и ще съдейства за постигане на интегриран подход при грижата за хората с увреждания и положителен социален ефект и въздействие.

Устойчивост: Общината е сключила договор по ОПРЧР за допълващи мерки по проект „Нова грижа за хората с увреждания в община Кюстендил", включващ подбор, обучение и наемане на персонала в създадените четири центъра, както и закупуване на оборудване и обзавеждане за максимален комфорт и функционалност на потребителите на услугите (бяла техника, кухненски мебели кухненски съдове и др.)

Проект: BG16RFOP001-5.001-0002-C01 „Модерна социална инфраструктура – по-добри услуги за децата с увреждания и техните семейства в община Елена“

Процедура: BG16RFOP001-5.001 „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца”

Обща стойност: 99 571,71лв. **Период на изпълнение**: 19.12.2017 – 19.12.2018

Бенефициент: Община Елена

Нужди: Осигуряване на социална инфраструктура за повишаване на ефективността на предоставяните услуги в съществуващия дневен център за деца с увреждания, чрез преструктуриране и допълнителни дейности: ранна интервенция на увреждането; индивидуална педагогическа подкрепа; мобилна работа, профилирани дейности за подкрепа на деца с увреждания в семейна среда, посредничество, консултиране, почасова грижа, работа с деца с психични проблеми, извършване на оценка на потребностите.

Изпълнени дейности: Изпълнени са предвидените СМР за преустройство на помещенията в Центъра.

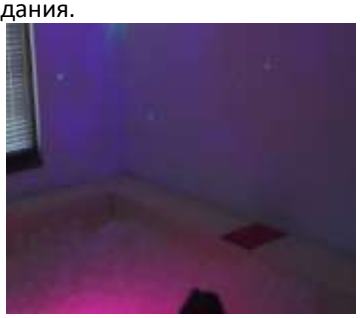
Постигнати резултати и ефекти: Създадена стая за отдих на деца с увреждания, психосензорна зала, зона за трудотерапия. Извършен е ремонт и обновяване на дворното пространство, градина с алеи за разходка и с оформени пространства за трудотерапия. Детска площадка адаптирана за деца с увреждания, сензорна градина с ароматни растения, градинско обзавеждане. Доставка и монтаж на оборудване и обзавеждане и подобряване достъпа за хора с увреждания.

Зона за трудотерапевтични дейности

Зона за отдих

Психосензорна стая

Приложени добри практики

Иновативност: Интериорът и оборудването на помещенията е специфичен за дейностите. В зоната за трудотерапевтични дейности оборудването е за възстановяване и трениране на дейности от ежедневието и основни трудови навици, занимателна/игрова терапия с тематични играчки за изграждане на умения за самообслужване и подобряване на фината моторика. В психосензорната зала има оборудване за мултисензорна стимулация и психомоторика, универсален софтуер за комуникация, обучение и използване на интернет, за алтернативна и допълваща комуникация, компютри, лаптоп и таблети за използване на софтуера.

Допълняемост: Общината вече изпълнява в съществуващия дневен център проект „Услуги за ранно детско развитие в община Елена “ по ОПРЧР, По този начин двата проекта се допълват взаимно допринасят към процеса на деинституционализация на грижата за децата. До момента дневния център е ползван от повече от 120 деца, а капацитетът на дневният център е 36 деца.